



การศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน
: กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
A STUDY OF ROLE'S SCHOOL ADMINISTRATORS TOWARDS COMMUNITY
PARTICIPATION : A CASE STUDY IN SUCHARIT SCHOOL
PHACHI DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE

นายชนธ บัญวัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐



การศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน
: กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอกาฬสินธุ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นายชนธ บัญวัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



A Study of Role's School Administrators Towards Community
Participation : A Case Study in Sucharit School
Phachi District, Ayutthaya Province

Mr.Chanatorn Boonwat

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษา
โรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ)

ประธานกรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สิน งามประโคน)

กรรมการ

(รศ.ดร.อินธา ศิริวรรณ)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สิน งามประโคน

ประธานกรรมการ

รศ.ดร.อินธา ศิริวรรณ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายชนธ บัญวัฒน์)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ผู้วิจัย** : นายชนธร บุญวัฒน์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน
พธ.บ.(การบริหารการศึกษา),M.A.(การบริหารการศึกษา)
, Ph.D. (การบริหารการศึกษา)
 - : รองศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.อินตา ศิริวรรณ
พธ.บ.(การบริหารการศึกษา), M.A.(การบริหารการศึกษา)
, Ph.D. (การบริหารการศึกษา)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษา ๑) สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา ๒) เพื่อศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และ ๓) เสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและสัมภาษณ์โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นครู ผู้บริหารและผู้ปกครอง จำนวน ๓๒๒ คน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑.สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๔ ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

๒.ศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการบริหารแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นภาระกิจอำนาจทางการศึกษา มีความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ มีอำนาจจากการบริหารและจัดการทั้งด้านหลักสูตร การพัฒนาบุคลากรและการใช้จ่ายงบประมาณได้สะดวกมากขึ้นผ่านหลักสามัคคีธรรมที่สร้างสรรค์การอยู่ร่วมกันในสังคม

๓.แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยวิเคราะห์รายละเอียดโรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริตสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริต จัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมให้สะอาด สงบ ร่มรื่น และปลอดภัย ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจในชุมชน และมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียนให้เข้มแข็ง

Thesis Title : A Study of the Role of School Administrators towards
Community Participation : A Case Study of Sucharit School,
Phachi District, Ayutthaya Province

Researcher : Mr.Chanatorn Boonwat

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Advisory Committee :

: Asst. Prof. Dr. Sin Ngamprakon ,B.A.,(Education)
,M.A.,(Educational Administration
,Ph.D.(Educational Administration)

: Assoc. Prof. Dr. Intha Siriwan,B.A.,(Education)
,M.A.,(Educational Administration
,Ph.D.(Educational Administration)

Date of Graduation : March 19, 2018

Abstract

The research objectives were; 1) to study the state of community participation in school administration, 2) to study theories, principles, and methods of community participation in school administration and the Buddhist principles supporting participation, and 3) to propose a guideline of community participation promotion in school administration of Sucharit School in Phachi district of Ayutthaya province. The mixed research methods were used in the study. The data were collected by questionnaires from 322 samples consisting of teachers, school administrators and students' parents, and by in-depth interviews. The data were analyzed by mean, standard deviation and content analysis. The research results showed that:

1. The state of community participation in school administration of Sucharit School in Phachi district of Ayutthaya province in 5 aspects was at the high level.

2. The results of the study of theories, principles, and methods of community participation in school administration and the Buddhist principles supporting participation indicated that community participation can decentralize educational authority, participate in making decision, help in planning, manage the budget, help in school administration and curriculum management, assist the personnel development and be the creative co-living in society.

3. The guidelines of community participation promotion in school administration of Sucharit School in Phachi district of Ayutthaya province revealed that Sucharit School is suitable to educational institution contexts, uses variety channels of public relations, arranges school committee meetings for school management, keeps the school compound tidy and clean, gives supports to local wisdom and community products, and arranges activities concerning local wisdom with the cooperation of school, community and temple.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยอย่างดีเพราะได้รับความเมตตาแนะนำจากประธานที่ปรึกษาผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน และรองศาสตราจารย์ ดร. อินฉา ศิริวรรณ กรรมการที่ปรึกษาจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณนางสุดใจ สละตัน ผู้อำนวยการโรงเรียนตะโกดอนหญ้านางอำเภอกาฬจิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นายเสนาะตั้งทรัพย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระแก้ว โสภณประสิทธิ์ วิทยาการอำเภอกาฬจิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นายปฎิญา ไตรพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชน วัดระโสม อำเภอกาฬจิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นางสาวสุนิษา สัมฤทธิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียน วัดหัวคุ้ง อำเภอกาฬจิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ นางเกตุชญา วงษ์เพิก ผู้อำนวยการโรงเรียน วัดนาอูน อำเภอกาฬจิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาผู้เชี่ยวชาญ ตรวจเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้และให้คำปรึกษาเรื่องสถิติในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์คณะครุศาสตร์และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกท่านที่ให้คำชี้แนะ และเพื่อนพระนิสิตที่ช่วยเหลือให้กำลังใจเป็นอย่างดีตลอดมา

ขอขอบคุณ คณะผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง ในโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬจิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑ ที่ได้ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบคุณพระอาจารย์ทุกรูป และคณาจารย์คณะครุศาสตร์ทุกท่านตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ประสิทธิภาพการ และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถวายทอดความรู้ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณความดี การทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิถยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่มารดา บิดา ญาติกาสาโยโลหิต มิตรสหายผู้เป็นที่รัก เพื่อนสหธรรมิกร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนในทุกๆเรื่องรวมทั้งผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

นายชนธร บุญวัฒน์
๑๕ มกราคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๖
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา	๑๕
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	๒๐
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม	๓๕
๒.๕ โรงเรียนสุจริต	๔๔
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๕
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๐
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๓

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๕๕
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของครูผู้ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ	๕๖
๔.๒ ผลการศึกษาสภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา	๕๗
๔.๓ ทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม	๖๒
๔.๔ เสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๖๕
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๖๗
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๖๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๗๑
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๗๖
บรรณานุกรม	๗๗
ภาคผนวก	๘๒
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๘๓
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	๙๐
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบเครื่องมือ	๙๑
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๙๒
ประวัติผู้วิจัย	๙๓

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑.๑ โรงเรียนสุจริตในอำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๕ โรงเรียน	๔
๓.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	๕๐
๔.๑ จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน (n=๓๒๒)	๕๖
๔.๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร สถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวม ๔ ด้าน	๕๗
๔.๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร สถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการส่งเสริมและเตรียม ความพร้อมนักเรียนและบุคลากร	๕๘
๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร สถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุน งบประมาณ	๕๙
๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร สถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุนแหล่งการ เรียนรู้	๖๐
๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร สถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุนภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	๖๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แสดงระดับความผูกพันในการบริหารแบบมีส่วนร่วม	๓๖
๒.๒ โครงสร้างขององค์การแบบหมดเชื่อมโยง	๔๑
๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๙
๔.๑ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน	๖๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"... คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่สี่ประการ ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์ .^๑ กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) มีความเชื่อมั่นว่า โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “ป้องกันการทุจริต” จะมีส่วนช่วยให้สังคมเกิดความตระหนักในเรื่องนี้มากยิ่งขึ้น ส่วนความเป็นรูปธรรมนั้นโรงเรียนได้จัดกระทำ และดำเนินการอยู่แล้วในทุกโรงเรียน แต่เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงคิดเป็นโครงการ เรียกว่า “โรงเรียนสุจริต” เพื่อให้การดำเนินการเรื่องนี้เป็นไปอย่างจริงจัง เกิดความเป็นรูปธรรมสู่สถานศึกษามากยิ่งขึ้น โดยสิ่งที่ผู้ผ่าน

การอบรมได้รับไปนั้น สามารถนำไปขยายผล สานต่อ และสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นได้โดยพลัน ดังนี้

๑. จะป้องกันการทุจริตในทุกรูปแบบ ทุกขั้นตอนที่ได้พบเห็น และที่เกี่ยวข้อง
๒. จะขยายเครือข่ายขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นี้ต่อไป ทุกโรงเรียน นักเรียน ครู ผู้บริหาร

การศึกษา

และประชาชน อย่างทั่วถึง

๓. การปลูกฝังความสุจริตให้กับประชาชนคนไทย ตลอดจนนักเรียน ครู ซึ่งเป็นต้นแบบ เพื่อขยายผลต่อไปทั่วทั้งประเทศ เพื่อให้เรื่องทุจริตมีจำนวนลดน้อยลงไป และไม่ให้เกิดขึ้นก่อนที่เราจะเปิดประตูสู่อาเซียนซึ่งต้องมีการแข่งขันโดยมีการสร้างความเชื่อถือศรัทธาสร้างเยาวชนที่ดีของประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยมุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะการคิด ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผู้นำ และเป็นผู้ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยเหตุและผล ซึ่งยุทธศาสตร์และเป้าหมายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งหวังพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี

^๑พระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๕

และมีความสุขเป็นผู้ที่มีความสามารถ คิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นก้าวไกลสู่สากล มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง มีจิตสาธารณะ ผ่านกระบวนการคิดซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้กระทำความดีแก่ส่วนรวม ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละและควมมีจิตสาธารณะ ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ลงนามทำ MOU (Memorandum Of Understanding) กับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในครั้งนี้ว่าสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วย การป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยอาศัยกลไกทางการศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการต่อต้านคอร์รัปชันให้เกิดขึ้นในหมู่เยาวชน และถือเป็นการสร้างเครือข่ายการต่อต้านคอร์รัปชันในสถานศึกษาอีกด้วย

สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๕๗ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒ ได้น้อมนำพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่กล่าวข้างต้น เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “ป้องกันการทุจริต” ถือว่าเป็นโครงการที่ดีมียุทธศาสตร์และแผนงานที่ชัดเจน เล็งเห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ แม้ว่าภาครัฐจะมีนโยบายการปราบปรามและระงับเพื่อป้องกันการคอร์รัปชันอย่างต่อเนื่อง แต่ภาพลักษณ์การคอร์รัปชันโดยรวมของประเทศไทยยังไม่ดีขึ้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะแก้ได้โดยการปลูกฝังค่านิยมการไม่ทุจริตให้กับผู้เรียนให้มีจิตสำนึกของการมีคุณธรรมจริยธรรมไม่มุ่งหวังแต่เพียงผลประโยชน์ส่วนตน ก็จะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ลดน้อยถอยลงเป็นลำดับในอนาคตได้ ที่สำคัญก็คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว จะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และถาวรได้นั้น คงต้องอาศัยระยะเวลา และการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสีย(ผู้บริหารโรงเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน) ต้องประสานใจร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านวิชาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และน้อมนำพระราชดำริหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต^๒

ดังนั้น การขับเคลื่อนโรงเรียนสุจริตให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนโดยการส่งเสริมศักยภาพให้โรงเรียนมีนวัตกรรมของผู้บริหาร ครูผู้สอน และผลงานของผู้เรียนตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดจุดเน้นทักษะการคิดและคุณลักษณะของผู้เรียนไว้ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง มีจิตสาธารณะ ผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นรูปธรรมนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ อย่างยั่งยืนซึ่งหากโรงเรียนได้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย อยู่อย่างพอเพียง มีจิตสาธารณะ ผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นรูปธรรมนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้อย่างยั่งยืนแล้ว โรงเรียนนั้นก็คือ “โรงเรียนสุจริต” โดยสมบูรณ์ นั่นเอง

และจากที่กระทรวงศึกษาธิการมีการจัดทำโครงการโรงเรียนสุจริตขึ้นมา โรงเรียนต่างๆที่ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนเครือข่ายจึงได้มีการจัดทำโครงการโรงเรียนสุจริตขึ้นมาโดยเริ่มจากโรงเรียน

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ,หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.

ไปสู่ชุมชน และจากการที่โรงเรียนจัดทำโครงการโรงเรียนสุจริตนี้ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของกระทรวงและเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับชุมชนนั้นแล้ว ชุมชนนั้นมีความเชื่อมั่นต่อโรงเรียนจริงหรือไม่และโครงการโรงเรียนสุจริตนี้มีประสิทธิผลมากเพียงใด

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จ.พระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ ศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๑.๒.๓ เสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จ.พระนครศรีอยุธยาเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา กรณีศึกษา โรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จ.พระนครศรีอยุธยา กำหนดขอบเขตดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยมุ่งเน้นเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา กรณีศึกษา โรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยกำหนดเอาไว้ทั้งหมด ๔ ด้าน เพื่อดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

๑. ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร
๒. ด้านการสนับสนุนงบประมาณ
๓. ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้
๔. ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ตัวแปรดังนี้

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพ ประสบการณ์การฝึกอบรม และการมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนโรงเรียนสุจริตในอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนสุจริตใน อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔ ด้านประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากรด้านการสนับสนุนงบประมาณด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้และด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.๔.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นข้าราชการครูในโรงเรียนสุจริตในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน ๕ โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และคนในชุมชนโรงเรียนสุจริต จำนวนทั้งสิ้น ๒๐๙๓ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้อาศัยในชุมชนเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริตในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๒๒ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ตารางที่ ๑.๑ โรงเรียนสุจริตในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๕ โรงเรียน

ที่	โรงเรียน	สำนักงานเขต	จำนวน			หมายเหตุ
			ผู้บริหาร	ครู	ผู้อาศัย ในชุมชน	
๑	โรงเรียนตะโกตอนหญ้านาง	สพป.อย.1	๑	๑๕	๕๐๐	
๒	โรงเรียนวัดพระแก้ว	สพป.อย.1	๑	๑๗	๕๐๐	
๓	โรงเรียนชุมชนวัดระโสม	สพป.อย.1	๑	๑๕	๓๐๐	
๔	โรงเรียนโรงเรียนวัดหัวคู้ง	สพป.อย.1	๑	๑๕	๔๐๐	
๕	โรงเรียนวัดนาอูน	สพป.อย.1	๑	๑๖	๓๐๐	

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๖๐ ถึงเดือน มกราคม ๒๕๖๑ เป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ บทบาทของผู้บริหาร หมายถึง การบริการจัดการศึกษาในโรงเรียนสุจริตอำเภอ
ภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๒ โรงเรียนสุจริต หมายถึง โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนสุจริตตามที่
กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๓ ชุมชน หมายถึง ชุมชนในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๔ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร
สถานศึกษา บุคลากร ครู นักการภารโรง หรือผู้อำนวยการโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๕ ครู หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนสุจริต
อำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๕.๖ บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนโรงเรียน
สุจริตอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ได้สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต
อำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๒ ได้ทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและ
หลักพฤติกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๑.๖.๓ ได้แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๖.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหาร
โรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
- ๒.๕ โรงเรียนสุจริต
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารที่เกี่ยวข้องตำราทางวิชาการของนักวิชาการหลากหลายท่านจึงได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เนตรพัฒนา ยาวีราช เขียนในหนังสือเรื่อง การจัดการสมัยใหม่ว่าแนวคิดทางการบริหารของเฮนรีฟาโยล ผู้เป็นบิดาของทฤษฎีการจัดการปฏิบัติการ (Operational management theory) หรือบางท่านก็ถือกันว่าเป็นบิดาของการบริหารจัดการสมัยใหม่ เชื่อว่า การบริหารนั้นเป็นเรื่องของทักษะ และสนใจศึกษาองค์การโดยรวมและมุ่งเน้นที่กิจกรรมการจัดการ (Organizing) ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมห้าอย่างคือ การวางแผน (Planning), การจัดองค์การ (Organizing), การบังคับบัญชา (Commanding), การประสานงาน (Coordinating), และการควบคุม (Controlling) หรือ POCCC พบว่าพนักงานมีผลผลิตเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน การตระหนักในมิตรภาพและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นวิถีทางที่ทำให้ประสบความสำเร็จในองค์การ^๕

เด่น ชะเนตยั้ง ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหาร มีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (Knowledge) มีหลักเกณฑ์ (Principle) และทฤษฎี (Theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกันกับวิชาจิตวิทยาสังคมวิทยา

^๕เนตรพัฒนา ยาวีราช, การจัดการสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร :เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๖), หน้า ๘.

และรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหาร แต่ละคนที่จะนำความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^๖

สมัยศ นาวิกัการ ได้กล่าวถึงแนวคิดการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (Case Study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ^๗

สุปริชา กมลาคณ์ อธิบายว่า แนวคิดการบริหารได้รับการพัฒนาขึ้นมาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จนเกิดเป็นทฤษฎีการบริหารที่มุ่งจะวิเคราะห์ศึกษาถึงการบริหารอย่างเป็นระบบโดย เฮนรีฟาโย นักบริหารชาวฝรั่งเศสซึ่งได้วางรากฐานสำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางทฤษฎีอันหนึ่งที่ว่าด้วยหน้าที่ในการบริหาร๕ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การการบังคับบัญชาการประสานงานและการควบคุมต่อมาได้พัฒนาและปรับปรุงจนกลายเป็นตารางการบริหารเช่นทฤษฎีของลูเธอร์กิลิคศาสตราจารย์การบริหารรัฐกิจชาวอเมริกันที่ได้ขยายแนวคิดของฟาโยล กำหนดหน้าที่ในการบริหารที่เรียกกันว่าPOSDCoRB : Planning (การวางแผน) Organizing (การจัดองค์การ) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) Coordinating (การประสานงาน) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) Budgeting (การงบประมาณ)^๘

ประพันธ์ สุริหาร ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะในการทำงานให้สำเร็จ โดยใช้อื่น เป็นความถนัดหรือทักษะส่วนบุคคลอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ และการควบคุม รวมถึงการใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จขององค์กรที่กำหนดไว้ ส่วนการบริหารนั้นเป็นแนวทางหรือวิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ ตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์อย่างมีระบบ และได้ขยายความเกี่ยวกับกระบวนการบริหารตามเป็นแนวคิดของ Gulick ว่ากระบวนการบริหารประกอบด้วย ๗ กิจกรรมหรือเรียกว่า POSDCoRB^๙

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับการใช้ศาสตร์หรือทักษะการบริหารจัดการ ที่ผู้บริหารจะใช้ในการตัดสินใจเพื่อค้นหาวิธีที่ดีที่สุดในการดำเนินกิจกรรมและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการมีองค์ประกอบและหลักการการดำเนินงานมากมาย ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้บริหารจำเป็นต้องทราบและนำมาใช้ประกอบในการ

^๖ เต็น ชะเนตียัง, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

^๗ สมยศ นาวิกัการ, **การบริหารตามสถานการณ์**, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

^๘ สุปริชา กมลาคณ์, **พลาอากาศโท, หม่อมหลวง, กลยุทธ์การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^๙ ประพันธ์ สุริหาร, **ศัพท์เทคนิคทางการบริหาร**, (ขอนแก่น : ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

ตัดสินใจการดำเนินงานในองค์กรของตน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและประโยชน์สูงสุดกับทรัพยากรที่มีอยู่

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

คำว่า “บริหาร” มาจากคำว่า Administration มีความหมายเหมือนกับคำว่า Management ฉะนั้น จึงมีการใช้ทั้งสองคำนี้ในลักษณะเดียวกัน แต่คำว่า Management มักจะใช้ในการบริหารองค์การหรือหน่วยงานที่มุ่งในด้านผลกำไร แต่การบริหารงานในวงการศึกษาก่อนหรือการบริหารงานโครงการสุขภาพในสถานศึกษานั้นมิได้มุ่งหวังผลกำไรหรือขาดทุนจึงใช้คำว่า Administration จึงจะเหมาะสมที่สุด การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารงานที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล ในองค์การซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของ การบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์การใด ย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิต ของมนุษย์ในสังคม มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษามากมายหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting thing done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยามนี้การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ธรรมะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^{๑๐}

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ห้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละคนและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์การ^{๑๑}

^{๑๐}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^{๑๑}พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

วากเนอร์และโฮลเลนเบค (Wagner & Hollenbeck)ให้ความหมายของการบริหารจัดการ ว่าเป็นกระบวนการวางแผนการจัดองค์การ การดำเนินงานและการควบคุมเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย^{๑๒}

โฮล (Holt) กล่าวว่า การบริหาร เป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งพร้อมด้วยกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำและการควบคุม^{๑๓}

จันทรานี สวงนาม กล่าวว่า การบริหารเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๑๔}

วิโรจน์ สารรัตน์ กล่าวว่า การบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)^{๑๕}

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศาสตร์ที่ต้องใช้ศิลป์และเทคนิคอย่างสูงเพื่อการวินิจฉัยตัดสินใจในกระบวนการวางแผนและการควบคุมการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพต่องานนั้น^{๑๖}

สมคิด บางโม ได้กล่าวว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง ศิลปะ ในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๗}

ซีมอน (Simon) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรมตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกัน ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน^{๑๘}

พีรสิทธิ์ คำรวมศิลป์ กล่าวว่า การบริหาร คือ การทำให้งานต่างๆ ลุล่วงหรือสำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่นเป็นผู้นำ^{๑๙}

^{๑๒}วากเนอร์และโฮลเลนเบค(Wagner & Hollenbeck), J.R. **Management of organization behavior**, (New Jersey : Prentice – Hall, 1995), p. 74.

^{๑๓}โฮล (Holt), D.H. **Management principles and practices**, (New Jersey : Neglewood Cliff : Prentice – Hall, 1993), p. 3.

^{๑๔}จันทรานี สวงนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์ , ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

^{๑๕}วิโรจน์ สารรัตน์, **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ทิพยวิสุตย์, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^{๑๖}ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, **การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗), หน้า ๙.

^{๑๗}สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

^{๑๘}ซีมอน (Simon), Herbert.a., **Public Administration**, (New York :Alfred A Kuopf, 1996), p.3.

^{๑๙}พีรสิทธิ์ คำรวมศิลป์, **การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า**, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์พระธรรมจันทร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๒๐}

สรุปได้ว่าการบริหาร หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันของผู้บริหารและสมาชิกในองค์การโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารการศึกษา

ความหมายของการบริหารการศึกษา มีนักวิชาการได้เสนอความหมายไว้ต่างๆ ดังนี้

กัลยา วิลาวรรณ ได้ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง ความพยายามที่จะดำเนินเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ เป็นต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้เรียนที่มีคุณภาพในที่สุด^{๒๑}

วรุณยุพา วิโนทพรรษ์ ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง ความพยายามที่ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาร่วมกันกระทำเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุกๆ ด้านโดยมีการใช้ทรัพยากรบริหาร คือ คน เงิน วัสดุและวิธีการให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๒๒}

ทรงวิทย์ ชูวงศ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินการของกลุ่มบุคคลในการบริหารจัดการในด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน หลักการบริหารตนเอง หลักการตรวจสอบถ่วงดุล เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถพัฒนาคน (นักเรียน) ให้มีคุณภาพ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๒๓}

^{๒๐} สมยศ นาวิการ, **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

^{๒๑} กัลยา วิลาวรรณ, “การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายธุรการโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), บทคัดย่อ.

^{๒๒} วรุณยุพา วิโนทพรรษ์, “ศึกษาบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี”, **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (การบริหารการศึกษา) (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

^{๒๓} ทรงวิทย์ ชูวงศ์, “กระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษาในการส่งเสริมพฤติกรรมด้านความปลอดภัยแก่นักเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านทุ่งเจดีย์”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑.

ลือชา สารระคง ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง ความพยายามของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันจัดกิจกรรมทางการศึกษาโดยใช้กระบวนการทางการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างชัดเจนเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาหรือหน่วยงานแต่ละแห่งและจะต้องร่วมมือกันบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจ^{๒๔}

ณัฐวัชร จันทโรธรัณ ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การที่บุคคลร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้พัฒนาในทุกด้าน โดยดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๒๕}

กู๊ด (Good) ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การควบคุมและการจัดการด้านการบริหารโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนงานธุรการ งานที่เกี่ยวกับตัวครูและนักเรียนตลอดจนบุคลากรอื่นๆ^{๒๖}

แคมป์เบล (Campbell) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การจัดแผนยุทธศาสตร์ทางการศึกษาเพื่อให้การศึกษารับรู้เป้าหมายอย่างแท้จริง^{๒๗}

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมของการศึกษาที่เกิดจากบุคลากรหลายๆคนร่วมมือกันดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกด้าน โดยอาศัยวิธีการจัดองค์การ การสั่งการ การอำนวยความสะดวกและปรับปรุง เพื่อพัฒนาสมาชิกในสังคมให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

๒.๑.๓ กระบวนการบริหารการศึกษา

ในการบริหารการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาควรต้องเลือกใช้กระบวนการบริหารทั้งในเชิงวิทยาศาสตร์และเชิงศิลป์ เพื่อให้การบริหารในหน่วยงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีนักวิชาการต่างๆ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

ธรรณิศวรร จิตขวัญ สรุปว่า กระบวนการบริหารการศึกษา จะไปสู่ความสำเร็จนั้น คือ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องการวางแผน การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงานให้มีระบบเป็นไปตามแผนและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงจะสามารถ จัดการศึกษาในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายและมาตรฐานทางการศึกษา สามารถปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินการจัด

^{๒๔} ลือชา สารระคง, “การศึกษาระบบการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ผ่านการประเมินสถานศึกษาเกณฑ์คุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู ธรรมเนียมศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดภาคใต้”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

^{๒๕} ณัฐวัชร จันทโรธรัณ, “ความคาดหวังของผู้บริหารและอาจารย์ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

^{๒๖} กู๊ด (Good), *Dictionary of Education*, (New York : McGraw – Hill. 1973), p. 14.

^{๒๗} แคมป์เบล (Campbell), *Introduction to Education Administration 5th ed.* Boston (1980), p. 22.

การศึกษาของโรงเรียนให้มีความเหมาะสมกับสถานที่ พัฒนาคนให้เจริญก้าวหน้าทันวิทยาการอย่างแท้จริง^{๒๘}

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง กล่าวถึง กระบวนการบริหารการศึกษาที่สำคัญไว้ ๕ ประการ ดังนี้^{๒๙} การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ การควบคุม และการจัดบุคลากรลงสู่หน่วยงาน

กัลป์ยกร มั่นถาวรวงศ์ สรุปว่า กระบวนการบริหารการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ๆ คล้ายคลึงกันผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องเลือกใช้ตามความจำเป็นและความเหมาะสมของสถานการณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง^{๓๐}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ สรุปว่า กระบวนการบริหารการศึกษา ได้กำหนดไว้ ๕ ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การจัดสรรทรัพยากร (Allocating Resources) การกระตุ้น (Stimulating) การประสานงาน (Coordinating) และการประเมินผล (Evaluating)^{๓๑}

เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) นักวิศวกรชาวฝรั่งเศส ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งการบริหารเชิงจัดการ มีความเห็นว่า การบริหารเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง และเป็นหลักการสากลที่สามารถนำไปใช้กับการบริหารทุกประเภท ที่กล่าวถึงส่วนสำคัญพื้นฐานของการบริหารงาน เรียกว่า The Elements of Management (องค์ประกอบของการบริหาร) ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ๕ ประการ ดังนี้^{๓๒}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึงการศึกษาสถานการณ์ข้างหน้า เพื่อกำหนดโครงสร้างการทำงาน ในการวางแผนจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการขององค์กรในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงการกำหนดโครงสร้างของกิจกรรมขององค์การ และจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ คน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุเป้าหมาย

๓) การสั่งการ (Commanding) หมายถึงการใช้ศิลปะของการเป็นผู้นำสั่งการและผลักดันให้ทุกหน่วยงานย่อยขององค์กร ดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

^{๒๘} ธรณิศร์ จิตขวัญ, “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”, **ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (การบริหารการศึกษา) (ศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓.

^{๒๙} ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖-๑๗.

^{๓๐} กัลป์ยกร มั่นถาวรวงศ์, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, **ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**(การบริหารการศึกษา) (คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖.

^{๓๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

^{๓๒} เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol), **Elementary School Administration**.(New York : Holt Rhinehart and Winston Inc.,1970), p. 84-85.

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการเชื่อมโยงการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร ให้สอดคล้องกันและกันทุกระดับทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน ผู้บังคับบัญชาทุกระดับควรมีโอกาสได้ประชุมปรึกษาหารือระหว่างกัน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความราบรื่นในการทำงาน

๕) การควบคุมงาน (Controlling) หมายถึงการตรวจสอบติดตามดูว่ากิจกรรมต่างๆ ดำเนินงานไปตามแผนที่วางเอาไว้หรือไม่เพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขเป็นข้อมูลในการวางแผนครั้งต่อไป

ลูเธอร์ กุลิก และลินด์ลเอร์วิก (Luther Gulick and Lyndall Urwick) นักทฤษฎีการบริหารองค์กร ผู้ที่ได้ร่วมกันนำเอาความคิดของฟาย์โวล์มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการ ได้ขยายส่วนสำคัญพื้นฐานที่เรียกว่า The Elements of Management ๕ ประการของฟาย์โวล์ มาใช้ในการจัดองค์การทางราชการ ซึ่งองค์การทางการบริหารการศึกษาก็ได้นำแนวความคิดนี้มาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยขยายกิจกรรมทางการบริหารออกเป็น ๗ ประการ ที่เรารู้จักกันทั่วไปว่า “POSDCORB” มีรายละเอียด ดังนี้^{๓๓}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึงการกำหนดเค้าโครงการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า ว่าองค์การจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงการจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงการบริหาร การแบ่งส่วนงาน การจัดสายการบังคับบัญชา การกำหนดอำนาจหน้าที่หน่วยงานหรือตำแหน่งต่างๆ รวมทั้งวิธีการติดต่อประสานสัมพันธ์กัน

๓) การจัดบุคลากร (Staffing) หมายถึงการบริหารงานบุคคล นับตั้งแต่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา ได้แก่การบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนา ได้แก่การฝึกอบรม การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน การให้สวัสดิการบำรุงขวัญ การประเมินผลงาน การพิจารณาความดี ความชอบ ตลอดจนการเลื่อนขั้นหรือให้พ้นจากงาน

๔) การอำนวยการ (Directing) หมายถึงการตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การกำกับดูแลการควบคุมบังคับบัญชา และการสั่งการให้เกิดการปฏิบัติงานในทุกจุดขององค์การ

๕) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่างๆ ภายในองค์กรทั้งในระดับการบริหารเดียวกันหรือต่างระดับ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างสอดคล้องและประสานสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อันเป็นการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๖) การรายงาน (Reporting) หมายถึงการเสนอรายงานความคืบหน้าในการปฏิบัติงานของผู้บริหารทุกระดับต่อผู้บริหารระดับสูงขึ้นไป เพื่อจะได้รับทราบความเคลื่อนไหว ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

๗) การจัดงบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องงบประมาณทั้งหมด นับตั้งแต่การวางแผน การจัดสรร การควบคุมติดตามการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการตรวจสอบด้านการเงิน

^{๓๓} ลูเธอร์ กุลิกและลินด์ลเอร์วิก (Luther Gulick and Lyndall Urwick), “Notes on the Theory of organization”, (In papers on the Science of Administration, Gulick and Urwick, 1936), p. 13.

ทีด (Tead) ได้เสนอแนวคิดที่ ๑๐ ๑๐ ประการ ดังนี้^{๓๔}

๑. การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์
๒. การจัดทำแผนภูมิโครงสร้างขององค์การหรือหน่วยงาน
๓. การบรรจุและจัดระเบียบหรือกำหนดขอบข่ายของอำนาจหน้าที่ฝ่ายบริหาร
๔. การมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ
๕. การควบคุมดูแลการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย
๖. การปฏิบัติงานทุกอย่างที่จำเป็น
๗. การติดต่อสัมพันธ์กับทุกหน่วยงาน
๘. การจูงใจและบำรุงขวัญ
๙. การประเมินผล
๑๐. การพิจารณางานในอนาคตและการตั้งความมุ่งหมายวัตถุประสงค์ขององค์การ

ไว้รับสถานการณ์ในอนาคต

แนวคิดกระบวนการบริหารของสมาคมผู้บริหารการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (The American Association of School Administrators) ได้เสนอองค์ประกอบของกระบวนการบริหารไว้ ๕ ประการ ดังนี้^{๓๕}

๑. การวางแผน
๒. การจัดสรรทรัพยากร
๓. การเสริมแรงบำรุงขวัญ
๔. การประสานงาน
๕. การประเมินผล

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหาร เป็นวิธีการในการบริหารหรือลำดับรายการในการบริหาร และกระบวนการบริหารงานเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการบริหารงาน กระบวนการบริหารที่ดีจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ซึ่งต้องกำหนดหลักเกณฑ์และมีขั้นตอนในการบริหารงานที่มีความต่อเนื่องอย่างชัดเจนอย่างน้อย ๕ ประการได้แก่การวางแผนการจ้ดองค์การ การปฏิบัติกรตรวจสอบ วัดผลประเมินผลและการปรับปรุงงานซึ่งจะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

^{๓๔}ทีด (Tead), **Art of administration**, (New York : McCraw Hill Book, 1951), p.105.

^{๓๕}American Association of School Administrators, **Staff relations in school administration**.(Washington, D.C : The American Association, of school Administration. 1955), p. 17.

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

คำว่า “การบริหารสถานศึกษา” มีนักวิชาการทั้งของต่างชาติและชาวไทยเป็นจำนวนมาก ได้ให้ความหมายไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

ฮอยและเซอร์ชีว (Hoy, Wayne K. & Cecil, Miskel G) อธิบายว่า การบริหารโรงเรียนเป็นการบริหารบุคลากรทางการศึกษา ครู นักเรียน เพื่อให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานในโรงเรียนให้บุคคลทั้ง ๓ กลุ่มเห็นด้วยและดำเนินตามข้อตกลงที่วางไว้และพึงยึดปฏิบัติโดยเคร่งครัด^{๓๖}

กิติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการทุกอย่างในสถานศึกษาตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานอาคารสถานที่ การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารงานกิจการนักเรียน และนักศึกษา และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน^{๓๗}

อมรชัย ตันติเมธ กล่าวว่าไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนค่านิยมให้ตรงกับความต้องการของสังคมสามารถเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคมโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ^{๓๘}

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาหรือโรงเรียนที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรม หรือใช้กระบวนการต่างๆ โดยความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเริ่มจากการวางแผน การวินิจฉัยสั่งการ การอำนวยการ การควบคุมและการจัดการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการศึกษา สำหรับการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

๒.๒.๒ ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นบริบทที่เกี่ยวกับการบริหาร และจัดการด้านการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้น จะต้องกระทำอย่างเป็นระบบและได้มาตรฐาน ดังนั้นจึงมีหน่วยงานและนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายของการบริหารงานสถานศึกษาหรือโรงเรียนไว้ ดังต่อไปนี้

^{๓๖} ฮอยและเซอร์ชีว (Hoy, Wayne K. & Cecil, Miskel G), *Educational Administration Theory, Research, and Practice*. (New York : McGraw – Hill Inc, 1996), p. 170.

^{๓๗} กิติมา ปรีดีติลล, *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิพัฒน์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๓๘} ออมรชัย ตันติเมธ, *การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย*, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

ตั้งนี้^{๓๑๔}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานในสถานศึกษาไว้ ๔ กลุ่ม

๑. การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย

- ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- ๒) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ๓) การวัดผล การประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- ๕) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
- ๖) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
- ๗) การนิเทศการศึกษา
- ๘) การแนะแนวการศึกษา
- ๙) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- ๑๐) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- ๑๑) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- ๑๒) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน

และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

๒. การบริหารงบประมาณ ประกอบด้วย

- ๑) การจัดทำและเสนอของบประมาณ
- ๒) การจัดสรรงบประมาณ
- ๓) การตรวจสอบ การติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงิน
- ๔) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- ๕) การบริหารเงิน
- ๖) การบริหารบัญชี
- ๗) การบริหารพัสดุและทรัพย์สิน

๓. การบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย

- ๑) การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
- ๒) การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
- ๓) การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
- ๔) วินัยและการรักษาวินัย
- ๕) การออกจากราชการ

๔. การบริหารทั่วไป ประกอบด้วย

- ๑) การดำเนินงานธุรการ
- ๒) งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

^{๓๑๔} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓ - ๓๘.

- ๓) งานพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- ๔) การประสานและการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- ๕) การจัดระบบการบริหารและการพัฒนาองค์กร
- ๖) งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๗) การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป
- ๘) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- ๙) การจัดทำสำมนักเรียน
- ๑๐) การรับนักเรียน
- ๑๑) การส่งเสริมและการประสานงานการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตาม

อัยยาศัย

- ๑๒) การส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน
- ๑๓) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- ๑๔) การส่งเสริมสนับสนุนแลประสานงานการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร
หน่วยงานและสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- ๑๕) การจัดระบบการควบคุมในหน่วยงาน
- ๑๖) งานบริการสาธารณะ
- ๑๗) งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

ดังที่กล่าวมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ขอบข่ายของการบริหารงานในสถานศึกษา
มีอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจทั้ง ๔ กลุ่มงานแล้วนำมาเข้าสู่
กระบวนการของการบริหารสถานศึกษาตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้คือ
ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

๒.๒.๓ กระบวนการบริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาทุกท่านจำเป็นที่จะต้องนำขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาที่
รับผิดชอบอยู่ทั้ง ๔ ด้าน มากำหนดเป็นกลยุทธ์ วิธีการ แผนงาน เทคนิค และขั้นตอนในการบริหาร
และปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ และสุขุมรอบคอบอย่างเป็นรูปธรรมเพราะถ้าระบบการบริหารงาน
ไม่ดีแล้วก็อาจมีผลกระทบกระเทือนส่วนอื่นๆ ได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ต้องยึดมั่นในกระบวนการ
บริหาร ซึ่งมีอยู่หลายแนวทาง หลายทฤษฎี หลายเทคนิค และหลายแนวทางในการปฏิบัติที่
ผู้บริหารต้องใช้สติปัญญา พิจารณาตามความเหมาะสม ซึ่งมีอย่างย่อๆ ดังต่อไปนี้

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษาที่
สำคัญไว้ ๕ ประการ ดังนี้ การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ การควบคุม การจัด
บุคลากรสู่หน่วยงาน^{๕๐}

^{๕๐}ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, หน้า ๑๖.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ สรุปว่า กระบวนการบริหารการศึกษา ได้กำหนดไว้ ๕ ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การจัดสรรทรัพยากร (Allocating Resources) การกระตุ้น (Stimulating) การประสานงาน (Coordinating) และการประเมินผล (Evaluating)^{๕๑}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษา เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบไปด้วย ร่วมกันวางแผน (Plan) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Do) ร่วมกันตรวจสอบ (Check) และรวมกันปรับปรุง (Action) โดยจะต้องมีการควบคุมคุณภาพและตรวจสอบคุณภาพด้วย^{๕๒}

รุ่ง แก้วแดง ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารของ Gulick มีขั้นตอนการบริหารที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปที่เรียกกันว่า “กระบวนการ POSDCoRB” ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ การติดต่อประสานงาน การรายงานผล และการดำเนินงานด้านการเงินและงบประมาณ^{๕๓}

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาหรือโรงเรียน นำหลักการและกระบวนการทางการบริหารมาประยุกต์ใช้ โดยเริ่มจากการวางแผน การจัดองค์การในสถานศึกษา การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การติดต่อประสานงาน การตัดสินใจ การรายงานผลการดำเนินงาน การเงินและงบประมาณ รวมทั้งงานอื่นๆ ที่เกี่ยวกับสถานศึกษาซึ่งมีระบบและเป้าหมายที่แน่นอน เป็นรูปธรรมเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จอย่างสูงสุดตามเจตนารมณ์ของการศึกษาที่กำหนดไว้

๒.๒.๔ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีนักปราชญ์นักการศึกษาและนักวิชาการได้แสดงทรรศนะ หรือความคิดเห็นไว้ ดังต่อไปนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ถ้ามีคุณลักษณะ ๓ ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุติยปาปนิกสูตร ดังนี้^{๕๔}

๑) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจต้องรู้ว่าสินค้าไหนได้ราคาถูก แล้วนำไปขายที่ไหนจึงจะได้ราคาแพง ในสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้นจะขึ้นหรือจะตก ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไปต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คนคุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill หรือ ความชำนาญในการใช้ความคิด

๒) วิรูโร หมายถึง การจัดฐะได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชรต้องดูออกว่าเป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัดคุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค

^{๕๑}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การบริหารงานวิชาการ*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘.

^{๕๒}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก*, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐.

^{๕๓}รุ่ง แก้วแดง, *ปฏิวัติการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔ - ๑๘.

^{๕๔}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, หน้า ๓๘ - ๓๙.

๓) นิสสัยสัมพันธ์ หมายถึง ฟังพาทอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมืองก็มีเพื่อนพ่อค้าในเมืองนั้นๆ ให้ที่พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงิน เพราะมีเครดิตดีนักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก “นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

สมบัติ บุญประเคน ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า ต้องมีทั้ง ๖ ป สรุปได้ดังนี้^{๔๕}

๑) ปฏิรูป การทำงานของผู้บริหารแบบนี้จะเป็นนักคิด นักพัฒนา ปรับเปลี่ยนหน่วยงาน และพัฒนางานตลอดเวลา การดำเนินงานต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

๒) ประชาธิปไตย เป็นการบริหารงานที่ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาจะต้องพบกัน ครึ่งทาง หาแนวทางที่พึงประสงค์ให้ได้ ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจแก้ปัญหาที่ไม่มีทางออกให้ได้ ผู้บริหารจะต้องมีบุคลิกภาพ และการทำงานเป็นประชาธิปไตย

๓) ประสาน เป็นลักษณะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมาก ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานจะคำนึงถึงผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญ รู้จักใช้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ให้เกียรติและยกย่องอย่างสมศักดิ์ศรี

๔) ประนีประนอม บุคลิกลักษณะของผู้บริหารแบบนี้ จะพยายามไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความขัดแย้ง สิ่งใดที่พอยอมได้ก็ยอม

๕) ประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารลักษณะนี้จะมีบุคลิกที่ว่าจะทำอะไรจะพูดที่ไหนจะเป็นเรื่องสำคัญทุกเรื่อง มีความสามารถในการโน้มน้าวใจสูง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

๖) ประชาสงเคราะห์ ผู้บริหารลักษณะนี้จะให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกเรื่องเป็นห่วง เป็นใยตลอดเวลา จะประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อขอความช่วยเหลือ เป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

เฉลิมชัย สมท่า ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้^{๔๖}

๑) ความเป็นผู้นำ (Leadership) คือ มีอิทธิพลในตนเองสูงกว่าอิทธิพลอื่นๆ ของบุคคลในกลุ่ม และสามารถชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานได้ คุณสมบัติด้านนี้ประกอบด้วย ลักษณะต่างๆ คือ มีความร่าเริงแจ่มใสและอดทน สามารถตัดสินใจและชักจูงใจคน มีความรับผิดชอบ ฉลาดและไหวพริบดี มีความอดสาหะ วิริยะ มีความเสียสละ มีบุคลิกภาพและมีความเป็นประชาธิปไตย

๒) มีความรู้และประสบการณ์ (Knowledge and experience) เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวกับงานในอาชีพของผู้บริหารโดยเฉพาะเช่นมีความรู้ และประสบการณ์ มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของงาน และรู้เท่าทันเหตุการณ์

๓) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (Human relationship) ผู้บริหารจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลทั้งนอกรวมและในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะที่

^{๔๕} สมบัติ บุญประเคน, “ผู้บริหารยุคปฏิรูปการศึกษาตามลักษณะ ๖ ป”,วารสารครูขอนแก่น. ปีที่ ๔๔ ฉบับที่ ๒ (สิงหาคม ๒๕๔๔), หน้า ๒๐ – ๒๑.

^{๔๖} เฉลิมชัย สมท่า, “การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฏิบัติการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

สำคัญๆ คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเสมอต้นเสมอปลาย ยกย่องชมเชย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความยืดหยุ่น เปิดเผยและเป็นกันเอง

๔) มีคุณธรรมสูง (Virtue) คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหารให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม ได้แก่ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดี และมีศีลธรรม มีสุขภาพดี (Healthy) คือมีสุขภาพกาย (Physical health) และมีสุขภาพจิตดี (Mental health) สุขภาพจะเป็นเครื่องเสริมการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ดี เป็นที่ยอมรับ มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ และมีความมั่นใจในการเป็นผู้นำแล้ว ย่อมเป็นแรงผลักดันให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่สง่างาม และจะนำพาองค์กรคือสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

๒.๓.๑ ความหมายการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมได้มีบทบาทและมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรทุกระดับ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่เกิดจากสภาพของปัญหาของการดำเนินงานในการพัฒนาขององค์กร ในอดีตที่ผ่านมาทำให้เกิดการให้ความสำคัญกับบทบาทของบุคคลภายนอกองค์กร ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของ “การมีส่วนร่วม” หรือใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Participation” หรือ “Involvement” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายรูปแบบ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม คือการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ได้เสียสละทรัพยากรส่วนตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงานเงินทุน วัสดุ เข้าไปมีบทบาทในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมด้านการจัดการควบคุม การใช้งานและการกระจายอำนาจทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมชุมชน^{๔๗}

Cohen and Uphott ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นนโยบายขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศ และเป็นการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในระดับบุคคล และในระดับองค์กรว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมใน ๔ มิติ คือ หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องโดยเริ่มจาก การกำหนดปัญหาและความต้องการ การวางแผน การทำกิจกรรม และการตัดสินใจปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ สอง การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนารวมทั้งลงมือปฏิบัติความที่ตัดสินใจในการดำเนินงานโดยให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารจัดการ การให้ความร่วมมือ การร่วมแรงร่วมใจ การประสานงาน ตลอดจนการขอความช่วยเหลือ สาม การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานจากโครงการพร้อมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น

^{๔๗}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา”, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

สี่ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมทั้งปวง การพิจารณาความเห็น และความคาดหวังของชุมชน จะมีอิทธิพลและบทบาท คือ ความสามารถในการแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ และจะแสดงถึงพฤติกรรมปรับตัวในการมีส่วนร่วมในโอกาสต่อไป^{๔๘}

พรชัย พันธุ์งาม ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมได้ถูกนำมาใช้ในสาขาต่างๆ มากมาย นักจิตวิทยาให้ความหมายของการมีส่วนร่วมหมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ในการทำงานที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และนักสังคมวิทยาจะใช้คำว่ามีส่วนร่วมเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในการศึกษา ความสัมพันธ์ทางสังคม ในขณะที่นักพัฒนาได้ใช้คำว่า การมีส่วนร่วม เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา^{๔๙}

สกล สกลเดช ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยประการใดๆ ของประชาชนในการร่วมรู้เห็นตัดสินใจควบคุม ดูแล รวมทั้งการตรวจสอบในการกระทำนั้นๆ เพื่อให้เกิดความถูกต้อง สุจริต และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม^{๕๐}

วเรววรรณ เกื่อนนาดี ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการทำงานที่บุคลากรในองค์การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องการดำเนินการขององค์การทุกขั้นตอน ความตั้งใจ เต็มใจ และสบายใจ เพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กลุ่มต้องการ และทำให้บุคลากรเหล่านั้นเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม^{๕๑}

ไพรัช เดชะรินทร์ ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง ร่วมมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ^{๕๒}

๑. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

๒. ร่วมศึกษา และสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของ

ชุมชน

^{๔๘} Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. Rural. Development Participation: Concept And Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. The Rural Development Committee Center for International Studies Cornell University, 1977. p 6.

^{๔๙} พรชัย พันธุ์งาม. การพัฒนางานสาธารณสุขมูลฐานโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น.(ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐.), หน้า ๒๒.

^{๕๐} สกล สกลเดช. กฎหมายศุลกากรและพิธีการนาเขา. (กรุงเทพฯ: อักษรโสภณ, ๒๕๔๒.), หน้า ๑๑-๑๓.

^{๕๑} วเรววรรณ เกื่อนนาดี. การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรมสามัญจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔. หน้า ๑๗.

^{๕๒} ไพรัช เดชะรินทร์, นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา ปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๖.

๓. ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน
๔. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีขีดจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
๕. ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ
๖. ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
๗. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
๘. ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำ ไว้จากบุคลากรภายนอก หรือต่างองค์กรต่างๆ ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้

พาลาก สิงหเสนี และคณะ ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนในแนวทาง ประชาธิปไตย ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนา การรับรู้ สติปัญญา และความสามารถในการ ตัดสินใจในการกำหนดชีวิต ความต้องการของตนเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ สามารถ แสดงออกถึงความต้องการของตนเอง และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาต่างๆ ในท้องถิ่น^{๕๓}

สหประชาชาติ (United Nation) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถมีโอกาสเข้าร่วมดำเนินการ และมีอิทธิพลในกิจกรรมและ กระบวนการพัฒนา ทั้งยังได้รับผลแห่งการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันด้วย ทั้งนี้การมีส่วนร่วมสามารถมี ได้หลากหลายรูปแบบ โดยครอบคลุมไปถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การให้คำปรึกษา การสร้าง กลไกเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วม^{๕๔}

ปารีชาติ วลัยเสถียร ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมว่ามี ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การ ตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้อง กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ลักษณะที่สองการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทที่หนึ่งคือการส่งเสริมและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีด ความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจาย ทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถ แสดงออกซึ่งความสามารถ ของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา ประเภทที่สองคือการ เปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนา โดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีการบทบาทหลักโดยการ กระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

^{๕๓}พาลาก สิงหเสนี และคณะ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๘.

^{๕๔}สหประชาชาติ (United Nation), Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development, (New York : United Nation, 1981), p.11.

โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง^{๕๕}

บุญส่ง แก้วอินทร์ ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมว่า การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างพลังจิตให้ร่วมกันปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการยินยอมปฏิบัติตามคำสั่ง นอกจากนี้การมีส่วนร่วมจะช่วยกระตุ้นให้บุคคลสนับสนุนเป้าหมายตลอดจนวัตถุประสงค์ร่วมขององค์กรด้วย นอกจากความหมายดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานในองค์การประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ^{๕๖}

๑. การมีส่วนร่วมในด้านการแสดงความคิดเห็น
๒. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย
๓. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ

นิคม สุวรรณทา สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกันจากการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งทางสังคมไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม โดยรับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำและร่วมแก้ไข ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๕๗}

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วม” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย^{๕๘}

อภิสรร์ ภาชนะวรรณ ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลชุมชนได้มีบทบาทหรือพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ และอื่น ๆ^{๕๙}

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมตั้งแต่คิดโครงการ กิจกรรม โดยเริ่มค้นหาปัญหา สาเหตุ วางแผน ตัดสินใจดำเนินงาน ระดม

^{๕๕} ปารีชาติ วลัยเสถียร, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : อุษากาการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๘-๔๙.

^{๕๖} บุญส่ง แก้วอินทร์, “การมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา*, (สถาบันราชภัฏราชชนินทร์, ๒๕๔๖)

^{๕๗} นิคม สุวรรณทา, “ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา*, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒).

^{๕๘} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, *กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๘๕.

^{๕๙} อภิสรร์ ภาชนะวรรณ, การมีส่วนร่วมในการบริหารงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา ๖. *วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาการ ๒๕๔๔*, หน้า ๓๘

ทรัพยากร กำหนดเป้าหมาย สรุปบทเรียน ติดตามประเมินผล รับผลที่เกิดร่วมกัน ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่ในความเป็นธรรม^{๖๐}

สรุปได้ว่า กลุ่มบุคคลหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งเข้าร่วมกันตัดสินใจ และดำเนินการ ด้วยความสมัครใจ โดยการใช้ความรู้ความสามารถ และทรัพยากรร่วมกันในการพัฒนา จึงเป็นปัจจัยส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนให้ไปสู่เป้าหมายของแต่ละองค์กร ให้การดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายเดียวกัน ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒.๓.๒ ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดหลักการสำคัญไว้ชัดเจนว่าจะ ยึดหลักการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ^{๖๑} รวมทั้งยังให้ความสำคัญ เรื่องคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้มีหมวด ๖ ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วย ๕ มาตรา รวมทั้งกำหนด ให้มีการตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เพื่อทำหน้าที่ประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาทั่วประเทศ โดยมุ่งหวังว่าจะทำให้สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทยทั้งระบบ จากบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่ง ต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการบริหารการศึกษาของประเทศ การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองและนักเรียน และผลจากการศึกษาของ เจมส์ เอปไตน์ (James Epstein) นักวิชาการศึกษาด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัยจอห์น ฮอปกินส์ ในสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาเรื่องการนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา พบว่า นอกจากช่วยให้งานทั่วไปของโรงเรียนเป็นไปด้วยดีแล้ว ยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น และมีระเบียบวินัยดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด (อ้างถึงในสารปฏิรูป, ๒๕๔๓) สำหรับประเทศไทยนั้น ได้กำหนดไว้ในแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (All for Education)

การมีส่วนร่วมในการศึกษากับการบริหารและการจัดการศึกษา ถ้าจะพิจารณาถึงเรื่องของการมีส่วนร่วม จะเห็นว่ามีหลายลักษณะ วิธีการ บางคนเพียงบริจาคเงินช่วยเหลือโรงเรียน ให้คำปรึกษาแก่โรงเรียน หรือแม้แต่ช่วยประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของโรงเรียน เหล่านี้ก็ถือว่ามีส่วนร่วม แต่จะมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ด้วยหรือไม่นั้นก็ต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมในการศึกษากับการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการมีข้อสังเกต ดังนี้

^{๖๐} สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำชาวบ้าน. (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗.) หน้า ๑๑๓.

^{๖๑} แหล่งข้อมูล (ออนไลน์), <http://www.gotoknow.org/posts/259345> สืบค้นเมื่อ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๘

๑. การมีส่วนร่วมในการศึกษา เช่น การบริจาคเงินช่วยเหลือ การร่วมแรงร่วมใจ โรงเรียน การเข้าประชุม การบริจาคที่ดินสร้างโรงเรียน การซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ในลักษณะนี้ไม่ถือเป็นเรื่องของการบริหาร เพราะว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเท่านั้น

๒. การมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา ในหลักการบริหารจะมี กระบวนการและขอบเขตที่แน่นอน เช่น มีการใช้ทรัพยากร ใช้เทคนิคในกระบวนการบริหาร ดังนั้น จึงต้องพิจารณาว่ากิจกรรมของผู้เข้าร่วมมีลักษณะใดและเข้าข่ายของการบริหารจัดการหรือไม่ ในกรณีนี้บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่กำหนดขึ้นใหม่นั้น จะเข้าลักษณะของการร่วมบริหารจัดการของสถานศึกษา เพราะมีการวางแผน การประชุม การแสดงความคิดเห็น การประสานงาน การรายงานและติดตามผล เป็นต้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังพิจารณาได้หลายมุมมองซึ่งมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ก็ตาม มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษา ที่จะให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมี อุปสรรคไม่สามารถ แก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างมีระบบตามกระบวนการบริหาร มักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เมื่อมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน เป็นต้น

๒.๒ การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหารแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้จำแนกรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๓ ประการ ดังนี้^{๒๒}

ประการที่ ๑ การมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน

ประการที่ ๒ การมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน

ประการที่ ๓ การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชนโดยตรง (Open Participation) และยังได้กล่าวถึงลักษณะของผู้มีส่วนร่วมไว้ ๓ ลักษณะคือ

๑. เป็นผู้กระทำการ (The Actor) คือการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในกิจกรรม
๒. เป็นผู้รับผลการกระทำ (The Recipient) คือ ได้รับผลจากกิจกรรม
๓. เป็นสาธารณชนทั่วไป (The Public) คือ ประชาชนทั่วไปไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงแต่มีความสำคัญต่อการร่วมในกิจกรรม

^{๒๒}นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๘-๑๘๙.

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๖๓}

๑. ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถ้าหากไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริงและการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน

๒. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง เช่น (Non – Genuine Participation) การร่วมลงแขกร่วมลงแรงในการทำโครงการ การร่วมบริจาคเงิน หรือสิ่งของอื่นๆ บางส่วน หรือร่วมบำรุงรักษาโดยไม่ได้ร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ

บุญยิ่ง จอมงาม ได้สรุปแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ชั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้^{๖๔}

ชั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกที่ต้องทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือก นโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้องการตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการต่อไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นการตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผน

ชั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้คำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหาร การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ชั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้นนอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในการดำเนินงานเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของงานจะรวมทั้งผลในการบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบ ที่เป็นผลเสียของงานซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ชั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นการเข้าร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินการกิจกรรมทั้งหมด

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ ได้แบ่งชนิดการมีส่วนร่วมเป็น ๔ แบบ คือ^{๖๕}

๑. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจประกอบ ๓ ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ตัดสินใจ เริ่มดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ

^{๖๓}สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ, การวิเคราะห์สังคมเพื่อการพัฒนา : แนววิธีการ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การค้ำประกันและพัสดุ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^{๖๔}บุญยิ่ง จอมงาม, “ความต้องการการมีส่วนร่วมจัดการประถมศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตมหาวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๘-๙.

^{๖๕}โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (J.M. Cohen, & N.T. Uphoff), Participation's Place in Rural Development Seeking Clarity through Specificity. World Development 8. (March 1980), : pp 213 – 214.

๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและการประสานความร่วมมือ

๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ในด้านวัตถุ ผลประโยชน์ด้านสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ เริ่มขึ้นวางแผน ระบุปัญหาและความต้องการ ขึ้นปฏิบัติการประเมินผลและบำรุงรักษา สรุปเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ คือ ร่วมในการตัดสินใจ ร่วมบริจาค ร่วมปฏิบัติการและร่วมผลประโยชน์

เมตต์ เมตต์การุณจิต ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจำแนกการมีส่วนร่วมได้หลายลักษณะ ดังนี้^{๖๖}

๑. จำแนกตามกระบวนการบริหาร ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การสนใจ การจัดองค์การสื่อสาร การประสานงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

๒. จำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วมซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประชุม การเสียดลศัพท์ยสิน ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้เชิญชวน และการมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน

๓. จำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมเช่นระดับของการมีส่วนร่วมเทียมระดับของการมีส่วนร่วมบางส่วนและระดับของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ศิริชัย กาญจนวาสิ ได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร ดังนี้^{๖๗}

๑. การมีส่วนร่วมในการประชุม

๒. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา

๓. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร

๔. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ

๖. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

วรรณ วรชวีวานิช ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้เป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้^{๖๘}

๑. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

^{๖๖}เมตต์ เมตต์การุณจิต, การมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา, (กรุงเทพมหานคร : บางกอกบล๊อค, ๒๕๔๑)

^{๖๗}ศิริชัย กาญจนวาสิ, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกาะช้าง จังหวัดตราด, (กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓

^{๖๘}วรรณ วรชวีวานิช, ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘

๒. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เท่านั้น โดยแท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมไม่อาจสามารถกระทำได้ทุกประเด็น แต่การมีส่วนร่วมของบุคคลจะมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นการพิจารณาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมว่า จะต้องมื่อสรีภาพ มีความเสมอภาค และมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้การมีส่วนร่วมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

มงคล จันทร์ส่อง ได้กำหนดรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล ไว้ว่า องค์ประกอบรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีอยู่ ๓ ด้าน ดังนี้^{๒๙}

๑. การมีส่วนร่วมจะต้องวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้นๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

๒. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

๓. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุ กลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไร ก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัด โดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการการวางแผน และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในองค์กร การร่วมมือร่วมใจ ร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติ รวมทั้งร่วมกันตัดสินใจร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันแก้ไขปัญหา และพร้อมที่จะทำงานเพื่ออุทิศตนเพื่อส่วนรวมในการทำงานของบุคคลกับกลุ่ม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการประเมินผล ควบคุมและตรวจสอบองค์กรให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละส่วนงานเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะประสบผลสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดหรือปัจจัยหลายประการ สอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการบริหาร แม้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะเป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญต่อการบริหารงาน วิทยาการสมัยใหม่ และนักบริหารทุกองค์กรต่างต้องการให้เกิดบรรยากาศการทำงานเช่นนี้ก็ตาม แต่บรรยากาศเช่นนี้มิใช่จะเกิดขึ้นได้ง่ายๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความปรารถนาร่วมกันที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจึงจะเกิดขึ้นได้ ในขณะเดียวกัน ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่พึงปรารถนาจะให้เกิด

^{๒๙}มงคล จันทร์ส่อง, “ระดับความรู้และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของสมาชิก อบต. อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากรนครปฐม ,๒๕๔๔).

การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมย่อมจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ จึงกล่าวได้ว่าปัจจัยทั้งสองดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหาร^{๗๐}

๑. ผู้บริหารหรือผู้นำ นับว่าสำคัญที่สุดเป็นอันดับแรก เพราะถ้าหากว่าผู้บริหารไม่มีความต้องการที่จะให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมแล้ว ก็คงจะยากที่จะเกิดบรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตย แม้ว่าผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาจะเรียกร้องก็ตาม แต่ถ้าผู้บริหาร มีบุคลิกและปรารถนาที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมแล้ว การมีส่วนร่วมในการบริหารย่อมเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารงาน เพราะการนำวิธีการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ นั้น มิใช่จะใช้ได้ทุกสถานการณ์ บางครั้งนำไปใช้กับองค์กรหนึ่งแล้วเกิดความสำเร็จ แต่เมื่อนำไปใช้กับอีกองค์กรหนึ่งอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จก็ได้ ทั้งนี้ปัจจัยแห่งความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ เช่น เวลา สถานที่ ภาวะผู้นำ สถานการณ์ วิถีชีวิตของคนแต่ละสังคม เป็นต้น ดังนั้นผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องตระหนักในเรื่องเหล่านี้ และพิจารณาว่าในสถานการณ์ใดควรจะใช้เทคนิคการบริหารแบบใด

๒. ผู้ปฏิบัติหรือผู้ตาม แม้ว่าผู้บริหารปรารถนาที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานเพียงใด ไม่ว่าจะสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยหรือออกคำสั่งก็ตาม แต่หากผู้ปฏิบัติหรือผู้ตามไม่เต็มใจ ไม่สนใจหรือไม่เห็นความสำคัญ การมีส่วนร่วมในการบริหารก็จะไม่เกิด ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องชี้แจงทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานและวัตถุประสงค์ขององค์กร เช่น ทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมกันเพื่อให้เกิดผลงาน องค์กรจะอยู่ได้หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับพนักงานหรือผู้ตาม ถ้าหากไม่ร่วมมือไม่ทุ่มเทการทำงานให้แก่องค์กร องค์กรก็ต้องสิ้นสลาย และเมื่อนั้นทุกคนในองค์กรก็จะหมดงานทำ ถ้าหากผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ตามเข้าใจในวัตถุประสงค์ ก็จะให้ความร่วมมือและทุ่มเทกำลังสติปัญญา ความสามารถเพื่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กร เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ต่างก็มีความรักและความผูกพันกับองค์กรเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว การตบมือข้างเดียวไม่ดังฉันใดเปรียบได้กับผู้บริหารและพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีการประสานร่วมมือกันฉันนั้น ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความตระหนักร่วมกันในเรื่องสำคัญดังกล่าว ผู้บริหารมีหน้าที่ใช้กลยุทธ์ในการสร้างบรรยากาศในองค์กรให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเป็นวัฒนธรรมในการทำงาน เมื่อบุคคลมีโอกาสแสดงความสามารถในศักยภาพของตนร่วมกำหนดเป้าหมายหรือร่วมตัดสินใจในการทำงาน ย่อมทำให้เกิดการผูกมัดในเชิงจิตวิทยา (Psychological Commitment) และจะเป็นพลังใจให้เกิดความกระตือรือร้นให้ภารกิจบรรลุเป้าหมายมากไปกว่านั้น และจะเป็นผลให้องค์กรมีการพัฒนาสู่ความเจริญก้าวหน้าต่อไป

ผลของการมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร กำหนดปัญหาและความต้องการของตนเองและการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ถ้าหากสามารถบริหารการมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสมแล้ว การบริหารงานก็จะเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้าม หากเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมมากจนเกิดไปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะหลากหลายจนเกินขอบเขต ซึ่งจะทำให้การบริหารขาดประสิทธิภาพ ท้ายที่สุดก็จะเป็นการดำเนินการอะไรเป็นขึ้นเป็นอัน

^{๗๐} แหล่งข้อมูล (ออนไลน์), <http://www.gotoknow.org/posts/259345> สืบค้นเมื่อ ๒๓ กรกฎาคม

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ได้สรุปและรวบรวมปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนา โดยแบ่งออกเป็นปัจจัยหลัก ๒ ปัจจัย คือ^{๗๑}

๑. ปัจจัยทางด้านบุคคลและทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิฐานะ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้ สถานที่ทำงาน ระยะเวลาในการประกอบอาชีพในชุมชน

๒. ปัจจัยทางด้านสังคม ประกอบด้วย ความต้องการเกียรติที่น้อยกว่าบุคคลอื่น การได้รับการชักจูงจากผู้นำชุมชน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่โครงการ และความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก เคยมีกิจกรรมแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมกันมาก่อน การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีของคนในชุมชน

คอฟแมน (Kaufman) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน^{๗๒}

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ (Cohen and Uphoff) เสนอว่าบุคคล ๔ ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุและเพศ สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพ รายได้และทรัพย์สิน ระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการและพื้นที่ดิน ถือครองและสภาพการทำงาน^{๗๓}

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่^{๗๔}

๑. ความศรัทธาที่มีต่อการเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์

๒. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติมีตำแหน่งทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่มีส่วนร่วมด้วยทั้งๆ ที่ไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่ทำเช่นผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ต้องช่วยแรง

๓. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

^{๗๑} นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, *ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศ เปรียบเทียบ*, (สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐.

^{๗๒} คอฟแมน (Kaufman), *H.F.Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities*, (Agricultural Experiment Station Bulletin, 1949), p. 528.

^{๗๓} โคเฮน และอัฟฮอฟฟ (Cohen, John M.Uphoff), Noman T. "Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design Implementation and Evaluation", *Rural Development Monograph No2.Rural Development Committee Center for International Studies*, (Cornell University, January, 1977), p. 6.

^{๗๔} อ่างแล้วใน นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, *กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๘๕.

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff) ได้เสนอถึงบริบทของการมีส่วนร่วมว่าในการพิจารณาการมีส่วนร่วมจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมซึ่งมีความซับซ้อนอย่างมากด้วยได้แก่^{๗๕}

๑. ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ
๒. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ
๓. ปัจจัยทางด้านการเมือง
๔. ปัจจัยทางด้านสังคม
๕. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม
๖. ปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ **โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์** ยังได้เสนอว่ามีบุคคล ๔ ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่^{๗๖}

๑. อายุและเพศ
๒. สถานภาพในครอบครัว
๓. ระดับการศึกษา
๔. สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา
๕. อาชีพ
๖. รายได้และทรัพย์สิน
๗. ระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
๘. พื้นที่ดินถือครองและสถานภาพการทำงาน

วันเพ็ญ วอกลาง ได้ศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย ๔ ด้าน คือ ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านกามิทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนากิจกรรม(โครงการ) และปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่^{๗๗}

^{๗๕}โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen, John M, and Uphoff), Norman T. “Rural Development participation : Concepts and measures for project design, Implementation and Evaluation.”, In Rural Development monograph. 2 The Rural Development Committee for international Studies, (Cornell University, January, 1997,) pp. 17-19.

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน., หน้า ๑๖.

^{๗๗} วันเพ็ญ วอกลาง, “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก”, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙)

วิลเลียม ดับบลิว ริดเดอร์ (William w. Reader) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังต่อไปนี้^{๗๘}

๑. การปฏิบัติให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน หมายถึง การเลือกแบบวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง
๒. มาตรฐานค้ำค่า การปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
๓. เป้าหมาย การที่บุคคลและกลุ่มบุคคลจะส่งเสริม ปกป้อง และรักษาเป้าหมายของตนเอง
๔. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในบางครั้ง มีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา
๕. ความคาดหวัง การประพุดตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพุดในสถานการณ์เช่นนั้น และชอบที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่น ในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วย เช่นกัน
๖. การมองแต่ตนเอง การกระทำสิ่งต่างๆ ที่คิดว่าตัวเองต้องกระทำเช่นนั้น
๗. การบีบบังคับ การกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบีบบังคับให้กระทำ
๘. นิสัยและประเพณี การกระทำสิ่งต่างๆ ตามอุปนิสัยที่ชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นๆ
๙. โอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวน และชนิดของโอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้น เท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา
๑๐. ความสามารถ การมีส่วนร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างที่ตนมองเห็นว่าสามารถให้สิ่งที่ต้องการ ให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น
๑๑. การสนับสนุน การเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้สึกว่า เขาได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอให้กระทำเช่นนั้น

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมเกิดจากความเคารพศรัทธา ความพึงพอใจของบุคคล จากอำนาจภายนอกที่บุคคลได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้งและอำนาจภายใน ซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลที่สามารถจูงใจให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมกระทำกิจกรรมให้เกิดผลสำเร็จ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วม ประเภทของการมีส่วนร่วม ลักษณะของการมีส่วนร่วม ประโยชน์ และคุณค่าของการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๔๘ หมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา ๖๐ ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และในหมวด ๕ ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ มาตรา ๗๖ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้

^{๗๘}วิลเลียม ดับบลิว ริดเดอร์ (William w. Reader) (อ้างใน) ฉอาน วุฑฒิกรมรักษา, “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลทุ่งพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมศาสตร์), (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖)

ดังนี้ “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ”^{๗๙}

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ได้อ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Vroom และ Yetton ไว้ว่า “หมายถึง แนวทางในการที่จะกำหนดว่า เมื่อไร ควรจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และควรจะมีส่วนร่วมมากน้อยอย่างไร ในการตัดสินใจ”^{๘๐} นอกจากนี้ Vroom และ Yetton ได้เสนอแนะว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้ควรจะขึ้นกับธรรมชาติของปัญหาและสถานการณ์ในการกำหนดรูปแบบและปริมาณของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเสนอกฎไว้ ๒ กลุ่ม คือ

๑. กฎกลุ่มแรก เป็นการส่งเสริมคุณภาพของการตัดสินใจ

๒. กฎกลุ่มที่สอง เป็นการส่งเสริมการยอมรับการตัดสินใจ

ในการตัดสินใจนั้น มีทางเลือกอยู่ ๕ วิธี ตั้งแต่ผู้บริหารตัดสินใจเองคนเดียว ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ มีรายละเอียดดังนี้

๑. ผู้บริหารใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วตัดสินใจเองตามลำพัง

๒. ผู้บริหารแสวงหาข้อมูลจากผู้อื่น แล้วตัดสินใจเอง

๓. ผู้บริหารหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นรายคน แสวงหาความคิดและข้อเสนอแนะแล้วตัดสินใจเอง

๔. ผู้บริหารปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มแสวงหาความคิดเห็นร่วมกัน โดยการอภิปราย แล้วตัดสินใจ

๕. ผู้บริหารร่วมคิดกับกลุ่มเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหาแล้วให้กลุ่มตัดสินใจ

ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้นต้องปรับกระบวนการ และวิธีการที่เคยเน้นแต่เรื่องการเรียนการสอนปรับไปสู่การบริหาร โดยการกระจายอำนาจไปยังโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติ และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหาร และจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

อำนาจ อนันตชัย ได้อธิบายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาแบบนี้ผลของงานให้ดีขึ้น และยังได้กล่าวถึงทฤษฎีผลของงานให้ดีขึ้น และยังได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ดังนี้^{๘๑}

๑. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน(Mass persuasion) เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้แก้ปัญหาการขัดแย้งในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะความรู้พื้นฐาน เพื่อให้ดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ดังนั้นเกลี้ยกล่อมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนและถ้าเกลี้ยกล่อมนั้นเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการพื้นฐานมนุษย์ย่อมส่งผลถึงการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด

^{๗๙} แหล่งข้อมูล (ออนไลน์) [http://www.senate.go.th/web-senate/Senate/cons.htm#\(๓](http://www.senate.go.th/web-senate/Senate/cons.htm#(๓) สืบค้นข้อมูลเมื่อ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘)

^{๘๐} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, **ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**, (นนทบุรี, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗). หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

^{๘๑} อำนาจ อนันตชัย, “การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน,” (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๗-๑๓.

๒. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National morale) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภารกิจกรมใดๆจำเป็นต้องให้ประชาชนและผู้ปฏิบัติภารกิจมีขวัญที่ดี การสร้างขวัญที่ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เอารอดเอาเปรียบให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน

๓. ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกราชาตินิยม (Nationalizing) เป็นปัจจัยที่สำคัญนำไปสู่การมีส่วนร่วมเป็นความรู้สึกที่จะอุทิศ หรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ของชาติมีความพอใจในชาติตนพอใจเกียรติภูมิจงรักภักดีผูกพันต่อท้องถิ่น

๔. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมายร่วมกัน เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวบรวมกลุ่มจูงใจคนไปยังเป้าประสงค์ ผลของการสร้างผู้นำทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญงานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มในกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง

อุทัย บุญประเสริฐ กล่าวว่าในการบริหารแบบ School – Based Management ได้มีหลักการอยู่หลายประการ ได้แก่ หลักการมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง และมีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากรและวิชาการ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน^{๕๒}

ดิน ปรัชญพฤทธิ ได้จำแนกทฤษฎีการมีส่วนร่วม ออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ

๑. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือ ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับ

๒. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) ทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแค่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบายยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษและพัฒนาการกระทำ ทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นคือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม^{๕๓}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลในองค์กร หรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมกันติดตามผล เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านการนำเอาความรู้ ความสามารถ (talents) และทักษะ (skills) ของคนในองค์กร มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กร นอกจากนี้การเข้ามามีส่วนร่วมจะ

^{๕๒}อุทัย บุญประเสริฐ, การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

^{๕๓}ดิน ปรัชญพฤทธิ, “ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมพฤติกรรมในองค์กรหน่วยที่ ๒”, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๓), หน้า ๖๔๒.

ช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีบทบาท และมีศักดิ์ศรี รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้รู้จักในหน้าที่ และความรับผิดชอบ ผู้ที่ละเลย หรือเฉยเมยไม่เข้าร่วม จะด้วยเหตุใดก็ตาม ความละเลยไม่สนใจทำที่บุคคลเหล่านั้นปลีกตัวเองออกจากองค์กรนั่นเอง จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผลงานที่ออกมาไม่บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรได้ตั้งเป้าหมายไว้

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

๒.๔.๑ ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (participation) เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรทุกประเภทที่นักคิดนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

สมยศ นาวิการ ได้ให้ความหมาย การบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการของการให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง อย่างแข็งขันของบุคคล ใช้ความคิดสร้างสรรค์และเชี่ยวชาญของพวกเขา ในการแก้ไขปัญหาของการบริหารที่สำคัญ คืออยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ ที่ถือว่า ผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่ของการบริหารของพวกเขา ให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา และประการสุดท้ายต้องให้ ผู้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร ไม่เพียงแต่สัมผัสปัญหาหรือแสดงความห่วงใย^{๘๔}

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้ให้ความหมาย การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือในกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้คือ

๑. **การเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย (Involvement)** ได้แก่ การวางแผน กำหนดเป้าหมาย ปรึกษาหารือ วิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุ การให้ข้อเสนอแนะ การให้คำแนะนำ การให้ข้อมูลการร่วมตัดสินใจ

๒. **การช่วยเหลือและการทำประโยชน์ (Contribution)** ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ลงมือแก้ไขหรือดำเนินการให้เหมาะสม ประชาสัมพันธ์ประสานงาน

๓. **การรับผิดชอบ (Responsibility)** ได้แก่ การตรวจสอบ การปฏิบัติตามแผน กำหนดมาตรฐาน^{๘๕}

คริส อากีริส (Chris Argyris) ได้ให้ความหมาย การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือในการพัฒนาองค์การที่ปฏิบัติอยู่ด้วยความเต็มใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานขององค์การควรประกอบด้วยสาระสำคัญอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

^{๘๔} สมยศ นาวิการ, การบริหารแบบมีส่วนร่วม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๖.

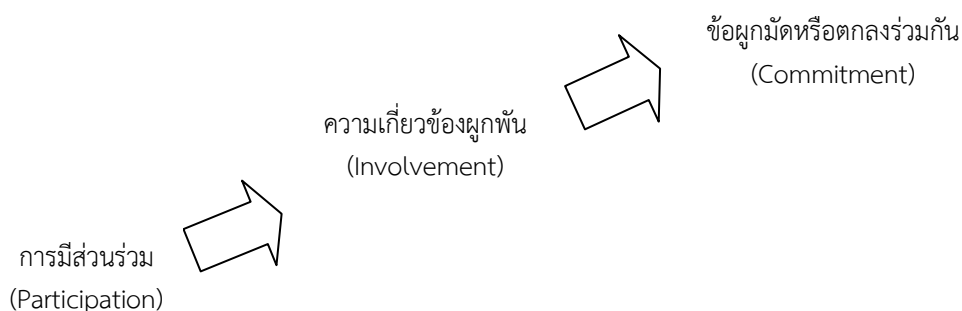
^{๘๕} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, รายงานการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๔-๖.

๑. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สมาชิกขององค์การย่อมมีความผูกพันกับองค์การที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่ และมีความปรารถนาที่จะได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การ แม้เพียงได้รับฟังความคิดเห็น ก็ทำให้รู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การ

๒. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย เพราะนอกจากจะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นแล้ว ยังช่วยให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มสมาชิก และความร่วมมือนั้นจะแพร่ขยายไปทั้งองค์การ ทำให้สมาชิกทั้งองค์การมีเป้าหมายเดียวกัน การมีส่วนร่วมเป็นการยินยอมและพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะมีผลทั้งทางใจ การยอมรับ การสนับสนุน และผลต่อการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

๓. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ การที่บุคคลได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับในเป้าหมายเดียวกัน จะช่วยกระตุ้นให้บุคคลเกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการทำงานขององค์การ^{๘๖}

เอกชัย กี่สุขพันธ์ ได้ให้ความหมายว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (Involvement) ของสมาชิกในการประชุมเพื่อตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน ซึ่งระดับของความผูกพันดังกล่าวจะเห็นชัดเจนดังแผนภูมิที่ ๒.๑ ต่อไปนี้^{๘๗}



แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงระดับความผูกพันในการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับในหน่วยงาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายของหน่วยงาน ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาตามบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบร่วมกัน ตลอดถึงการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ยอมรับร่วมกันในองค์กร

๒.๔.๒ ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๘๐ ได้กำหนดไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ความในวรรคที่ ๔

^{๘๖} คริส อากีริส, อ่างถึงใน, จันทรานี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๖.

^{๘๗} เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บริษัทบุ๊คพอยท์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒-๑๓.

เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจทางการศึกษา รัฐได้ให้ความสำคัญกับภาคส่วนต่างๆ ของสังคมในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา โดยกำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

(๔) รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ^{๘๘}

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๘ และ ๙ ดังนี้

มาตรา ๘ ว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (๑) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (๒) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (๓) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา ๙ การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

- (๑) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (๒) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๓) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

(๔) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(๕) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้กล่าวว่า การกระทำกิจกรรมอะไรก็ตาม หากทำตามลำพังยากที่จะประสบความสำเร็จ ดังเห็นได้จากการทำธุรกิจส่วนตัว อาจมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ และพัฒนาได้ยาก ในทางตรงกันข้าม การทำในรูปของห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือระบบสหกรณ์มีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าสูง เพราะทำในรูปของคณะกรรมการหรือกลุ่มบุคคล สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมที่จะเจริญก้าวหน้าได้นั้น คนๆ เดียวไม่สามารถที่จะทำกิจกรรมทุกอย่างได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดทางด้านชีววิทยา ทางด้านเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย เพราะการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย (Involvement) การช่วยเหลือ และการทำประโยชน์ (Contribution) และการรับผิดชอบ (Responsibility) ดังนั้น ประสิทธิภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับความร่วมมือที่จะผลักดันให้ภารกิจบรรลุเป้าหมายเป็นที่ยอมรับกันว่า โรงเรียนมีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน ชุมชน เป็นอย่างดี^{๘๙}

พนม พงษ์ไพบูลย์ ได้กล่าวว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจทางการ

^{๘๘} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐, หน้า ๒๓-๒๔.

^{๘๙} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, หน่วยที่ ๗ ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา, ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๒.

บริหารจัดการศึกษา โดยให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น จึงกล่าวได้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ^{๙๐}

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม PM (Participative Management) ว่ามีประโยชน์ดังนี้

๑. ช่วยปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจในองค์กรให้ดีขึ้น
๒. ช่วยให้ประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น
๓. ช่วยทำให้กำลังใจและความพอใจงานที่ทำมีมากขึ้น
๔. ช่วยลดความเฉื่อยชาการขาดงานและการออกงานน้อยลง
๕. ช่วยในการติดต่อสื่อสารและการยุติความขัดแย้ง^{๙๑}

สรุปได้ว่า จากความสำคัญของการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าในการปฏิบัติกิจกรรมใดๆ ถ้าให้บุคลากรหรือชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน จะเกิดการตอบสนองในกลุ่มการทำงาน หรือสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง เพราะผู้ปฏิบัติจะรู้ถึงสภาพปัญหา และสามารถหาวิธีการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด และความต้องการย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่ตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น บุคลากรจำเป็นจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เพราะการบริหารจัดการศึกษาที่ดีจะต้องจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น และสังคม การที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทราบถึงความต้องการของสังคม การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของบุคลากรในท้องถิ่น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินการและพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องของสถานศึกษา

๒.๔.๓ รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมแตกต่างกันออกไป นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ การบริหารในรูปคณะกรรมการบริหารโดยที่คณะกรรมการบริหารมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจในภารกิจทั้งที่เป็นงานสำคัญและอาจมีบ้างที่เป็นงานประจำของการบริหารจัดการในสถานศึกษาทั้งในด้านการบริหารงานวิชาการ งบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป^{๙๒}

รูปแบบที่ ๒ การบริหารในรูปคณะกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการที่ปรึกษามีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำสนับสนุนส่งเสริมการบริหารจัดการแก่ผู้บริหารและอาจมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในงานประจำของสถานศึกษาได้ ตลอดจนการดำเนินการหรือร่วมในการ

^{๙๐}พนม พงษ์ไพบูลย์ และคณะ, รวมกฎหมายการศึกษา เข้าสู่โครงสร้างใหม่กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๙-๑๐๔.

^{๙๑}สมยศ นาวิการ, การบริหารแบบมีส่วนร่วม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๗.

^{๙๒}ธีระ รุญเจริญ, การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖-๔๘.

ดำเนินการบางเรื่องคณะกรรมการในรูปแบบนี้จึงไม่มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจในการกิจการบริหารจัดการของสถานศึกษา

รูปแบบที่ ๓ การบริหารในรูปคณะกรรมการกึ่งบริหารและที่ปรึกษามีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยตัดสินใจในเรื่องสำคัญบางเรื่องหรือหลายเรื่องหรือมีอำนาจในการตัดสินใจงานประจำของสถานศึกษาในบางเรื่องหรือหลายเรื่องนอกนั้นก็ยังมีอำนาจหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำสนับสนุนส่งเสริมการบริหารจัดการแก่ผู้บริหารเท่านั้น

สมนึก ปัญญาสิงห์ ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ว่า^{๙๓}

๑. เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหา กล่าวคือ เน้นบทบาทของประชาชนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง ชุมชนเป็นเจ้าของเรื่อง เจ้าของโครงการ เพื่อให้ชุมชนมีบทบาทแก้ไขปัญหาด้วยพลังความรู้ ความสามารถของตนเองมากขึ้น หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ให้การสนับสนุนเรื่องเทคนิควิชาการ ความรู้ ตลอดจนงบประมาณสมทบ

๒. พัฒนาขีดความสามารถและสร้างพลังกลุ่มชุมชนให้เข้มแข็ง ช่วยให้เขาคิด ไม่ใช่คิดให้เขาทำ และช่วยให้เขาทำ ไม่ใช่ทำให้เขา ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มหรือองค์กรเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการและพึ่งตนเองได้

๓. พัฒนากระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์ การเสนอแนะการวิจารณ์ การตรวจสอบอย่างเปิดเผย โปร่งใส ช่วยคิดแนะนำปรับปรุง เช่น การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานของรัฐกับองค์กรประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยกันเอง

๔. การมีหุ้นส่วนในกระบวนการพัฒนา และทำงานร่วมกัน ผนึกกำลังความรู้ ความสามารถ และความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับภาคและระดับท้องถิ่น องค์กรเอกชนและประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๕. การดำเนินโครงการ และจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การสร้างผลงานและการติดตามตรวจสอบ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพของโครงการ เช่น ใช้งบประมาณน้อยแต่ได้ผลงานมาก ไม่มีการสูญเปล่า ทำได้อย่างประหยัด ใช้ทรัพยากรบุคคลน้อย คุ่มค่า และที่สำคัญคือการแก้ไขปัญหา ร่วมกับชุมชน

การมีส่วนร่วมนั้นจะกระทำโดยตรงหรือโดยอ้อมตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบลักษณะใดๆ ก็ตามจะปรากฏผลเป็น ๒ ลักษณะ คือ^{๙๔}

๑. การมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ (Constructive Participation) คือ การมีส่วนร่วมที่ทั้งสองฝ่ายต่างมองโลกไปในทางที่ดี พร้อมทั้งจะร่วมกันสร้างสรรค์ด้วยการปรับทัศนคติเข้าหากันเกิดการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาและหาข้อยุติต่างๆ อันจะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจบนพื้นฐานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายพึงพอใจ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าและเป็นสิ่งที่สังคมพึงปรารถนา

^{๙๓} สมนึก ปัญญาสิงห์, การทำงานแบบมีส่วนร่วม, (ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗.

^{๙๔} แหล่งข้อมูล (ออนไลน์), <http://www.gotoknow.org/posts/259345> (สืบค้นเมื่อ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๘)

๒. การมีส่วนร่วมที่มีความขัดแย้ง (Conflicteve Particpation) คือ การมีส่วนร่วมที่ทั้งสองฝ่ายมีอคติต่อกัน เป็นการมองโลกในแง่ร้าย เมื่อมีโอกาสเผชิญหน้ากันจะพยายามหักล้างความคิดซึ่งกันและกันโดยไม่มี การปรับทัศนคติเข้าหากัน จึงยากที่จะหาจุดร่วมให้เกิดความพึงพอใจกันได้ การร่วมมือร่วมใจจึงแอบแฝงไว้ซึ่งความไม่จริงใจต่อการดำเนินกิจกรรม ความขัดแย้งเริ่มตั้งแต่มีคน ๒ คนขึ้นไปทำงานร่วมกัน ดังนั้น ที่ได้มีสังคมมนุษย์ที่นั่นย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอ เพราะในแต่ละสังคมมีพื้นฐานหลายอย่างแตกต่างกัน เช่น เพศ วัย ความรู้ ความสามารถ อาชีพ ศาสนา วัฒนธรรม ปรัชญาของความขัดแย้งเห็นว่าความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งเลวร้าย ไม่ควรจะหลีกเลี่ยงแต่เราต้องเผชิญกับมันและยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดในการแก้ไขปัญหา

จึงกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ความขัดแย้งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งบางครั้งเป็นไปในทางสร้างสรรค์ แต่บางครั้งก็เป็นการทำลาย ผู้บริหารคนใดเข้าใจสมมติฐานและกระบวนการของความขัดแย้งย่อมอยู่ในฐานะได้เปรียบในการแก้ไขปัญหาขององค์กรได้ดี การขจัดความขัดแย้งในภาวะการมีส่วนร่วม การขจัดความขัดแย้งในภาวะของการมีส่วนร่วมในการบริหารนั้น จะต้องพิจารณาว่าเกิดปัญหาใด อย่างไรก็ตามสามารถพิจารณาได้ดังนี้

๑. นโยบายจะต้องมีความชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้
๒. จัดหาทรัพยากรในการบริหารให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ
๓. การแต่งตั้ง การเลือกสรรบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งจะต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรมและให้เกิดความยุติธรรม
๔. การประนีประนอม
๕. หลีกเลี่ยงการขัดแย้ง
๖. ระบบการสื่อความหมายจะต้องชัดเจน
๗. ปรับเปลี่ยนอารมณ์ ค่านิยม ความเชื่อ ความคิดเห็น ให้เป็นไปในทางเดียวกัน ดังที่กล่าวกันว่า “พูดภาษาเดียวกัน”

๒.๓.๔ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์กร ในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญในองค์การเป็นอย่างยิ่ง และเป็น การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริการจัดการองค์การ และนำมาประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมยังเกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ ในองค์การ ให้มีส่วนร่วมร่วมในการตัดสินใจ การติดต่อประสานงาน การสื่อสารข้อมูล การกำหนดระบบการให้รางวัล และการเสริมสร้างทักษะ พัฒนาความรู้ ความสามารถ โดยให้บุคลากรในองค์การสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนเองในเรื่องต่างๆ ที่จะนำมาพัฒนาองค์การ

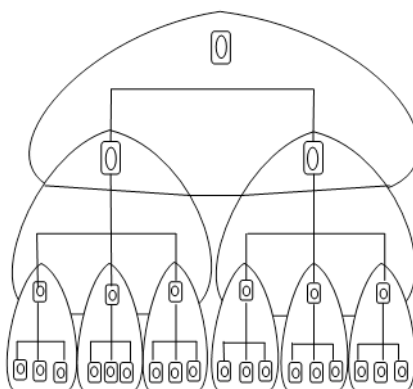
จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของนักวิชาการทั้งหลาย พบว่า การมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา มีแนวคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

มิดเกลีย์ และคณะ (Midgley and others.) ได้ให้แนวคิดของการมีส่วนร่วม โดยอ้างถึงข้อตกลงของสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social

Council States) ที่ได้อภิปรายถึงเรื่องการมีส่วนร่วมและได้สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นต้องการการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับตามแบบประชาธิปไตยจากประชาชนอย่างสมัครใจ ๓ ประการ คือ^{๙๕}

๑. เป็นเรื่องที่สนับสนุนส่งเสริมต่อการพัฒนา
๒. มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นผลจากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาคกัน
๓. มีความเชื่อถือในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย และแผนรวมทั้งการนำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่การปฏิบัติ

ทฤษฎีหมุดเชื่อมโยงของไลเคิร์ท (Linking Pin function theory) เมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๗ เรนซิสไลเคิร์ท (RensisLinkert) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมิชิแกน กล่าวถึง ทฤษฎีการจัดรูปองค์การเชิงมนุษย์สัมพันธ์ เรียกว่า “ทฤษฎีหมุดเชื่อมโยง” กล่าวโดยสรุป องค์การจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อการปฏิบัติหน้าที่โดยสมาชิกจะต้องไม่ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะคนเดียว หากแต่การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในลักษณะกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ มีเป้าหมายการปฏิบัติงานชัดเจน ฝ่ายบริหารต้องรับผิดชอบต่อการสร้างกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ มีความเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งองค์การ ผู้บังคับบัญชาในกลุ่มหนึ่งย่อมจะเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาในอีกกลุ่มหนึ่งที่สูงขึ้น



แผนภาพที่ ๒.๒ โครงสร้างขององค์การแบบหมุดเชื่อมโยง

การเปิดโอกาสให้ทุกคนในหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานใดๆ ร่วมกันด้วยการตัดสินใจ ร่วมจัดการและพัฒนา การให้ข้อเสนอแนะและให้ความคิดเห็นต่างๆ ในองค์การ การให้เกียรติและถือว่าทุกคนในองค์การล้วนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน หน่วยงานที่มีคุณภาพ จะมีโครงสร้างการปฏิบัติงานร่วมกันแบบหมุดเชื่อมโยง

๑. การทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้งานมีประสิทธิภาพ สิ่งจูงใจมากขึ้น หน่วยงานได้ผลงานที่ดีที่สุด เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานไม่ใช่ต่างคนต่างทำ ในการบริหารงานต้องสร้างกลุ่มปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

^{๙๕}มิตเสี่ย และคณะ, อ่างใน, ชูชาติ พวงสมจิตร, “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์**ดุษฎีบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

๒. การปฏิบัติงานกลุ่มใช้ได้กับทุกระดับองค์การ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหมวดเชื่อมโยง คือ ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปเป็นผู้นำกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่ม เพื่อเชื่อมโยงกับกลุ่มในระดับสูงต่อไป

๓. หลักการสำคัญที่สุดต้องถือว่าการวางแผนและการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องของกลุ่ม ให้กลุ่มตัดสินใจโดยสมาชิกทุกคน ทุกคนจะเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ผูกพันยอมรับกัน^{๔๖}

ทรงสิทธิ์ ยืนชีวิต ทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ

๑. **ทฤษฎีความเป็นผู้แทน** ทฤษฎีนี้เน้นการเป็นตัวแทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้เป็นหลักประกันกับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไปการเลือกตั้งโดยคะแนนลับ และการประชุมปรึกษาหารือประจำปีจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้ามารับเลือกตั้งส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

๒. **ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม** ตามแนวความคิดของทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมไม่เฉพาะวัตถุประสงค์ แต่เข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้ คำปรึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและการกระทำทางสังคม ให้เด็กมีความรับผิดชอบนั้น คือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมถือว่าการคุกคามเสรีภาพ^{๔๗}

วีระ บำรุงรักษ์ กล่าวถึง แนวคิดในการบริหารงานรวมถึงการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ต้องอาศัยหลักประชาธิปไตยอย่างมีระบบ และต่อเนื่อง กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องยึดหลัก ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. **หลักการวาระธรรม** คือ หลักการที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี มนุษย์ทุกคนมี เกณฑ์ของตนเองและค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องดีงาม ตลอดทั้งมีพลังสร้างสรรค์ด้วยทุกคนใน หลักการนี้ผู้บริหารจะต้องให้ความเคารพในการเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมงาน และดำเนินการให้ ผู้ร่วมงาน ทุกประเภทและทุกระดับมีความเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันอย่าง จริงใจและจริงจัง

๒. **หลักสามัคคีธรรม** คือ หลักการที่ว่า การสร้างสรรค์ใดๆ จะมีพลังงานมากน้อยแค่ไหนเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบและความร่วมมือกันของคนหมู่มาก สำหรับการบริหารใดๆ ถึงแม้ผู้บริหารจะเก่งกล้าสามารถเฉพาะตัวเพียงใด ถ้ามีความสามารถดำเนินการให้ผู้ร่วมงานทุกคน เห็นชอบและร่วมมือกันอย่างแท้จริง แล้วสิ่งที่สร้างสรรค์นั้นไม่ควรค่าแห่งความภูมิใจและไม่มีความเป็นอมตะแต่ประการใด ดังนั้น สิ่งที่ยิ่งใหญ่และยั่งยืนนั้น คือ ผลงานที่ทุกคนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมืออย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของการบริหาร

^{๔๖} สมคิด บางโม, องค์การและการจัดองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิทยพัฒน์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๔๗} ทรงสิทธิ์ ยืนชีวิต, “การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

๓. หลักปัญญาธรรม คือ หลักการของความถูกต้องดีงามตามกฎของเหตุผล ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติและเป็นกระแสพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ และเป็นพื้นฐานของวิชาการทุกประเภท และทุกระดับโดยหลักการนี้ผู้บริหารจะต้องพิจารณาเห็นว่า ผลทุกอย่างไม่ว่า จะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมย่อมมาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องนั้นขึ้นมาเสียก่อน และในทางกลับกัน การสร้างเหตุปัจจัยเพื่อให้บรรลุผลนั้น จะต้องมามีวิธีการซึ่งเป็นวิธีการของเหตุและผล เช่น วิธีการวิทยาศาสตร์ วิธีการวิจัยและการพัฒนา และวิธีการอริยสัจ เป็นต้น^{๙๘}

ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮร์เบอร์ก (Herzbert's two – factors theory) เฟเดอริค เฮร์เบอร์ก (Frederick Herzbert) ได้นำประเด็นปัจจัยจูงใจและปัจจัยสุขอนามัยรวมกัน เรียกว่า ทฤษฎีสองปัจจัย นำเสนอปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการทำงานให้แก่พนักงาน เพื่อให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยปัจจัย ๒ ประการ คือ

๑. ปัจจัยรักษาหรือปัจจัยสุขอนามัย (Maintenance Factors or Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการสร้างความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายและการบริหาร เงินเดือน ความมั่นคงในการทำงาน การบังคับบัญชา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพการทำงานและสถานภาพ

๒. ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) นับเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยภายใน ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อพนักงานคล้ายกับการรักษาอนามัยของคน ได้แก่ ความก้าวหน้าส่วนตัว ลักษณะงานที่ท้าทาย ความสำเร็จ การยกย่องชมเชย ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๙๙}

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นการกระจายอำนาจทางการศึกษา มีความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ มีอำนาจจากการบริหารและจัดการทั้งด้านหลักสูตร การพัฒนาบุคลากรและการใช้จ่ายงบประมาณได้สะดวกมากขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะสำคัญดังนี้

๑. กระบวนการกำหนดจุดเป้าหมาย นโยบายในการวางแผน และการจัดสรรงบประมาณการปฏิบัติและการประเมินผล

๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีการกำหนดความรับผิดชอบที่ชัดเจน

๓. เน้นหน้าที่หลักของสถานศึกษา คือ การจัดเรียนการสอน การจัดสรรด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรและงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งต้องร่วมบริหาร และร่วมกันจัดการศึกษา ให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

การจัดการศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษา จะต้องมีการรณรงค์ในการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วม โดยการสร้างให้บุคลากรเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ การจัดการศึกษาจะต้องให้

^{๙๘} อู๋ไร อุนาวงศ์, “การศึกษาปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอำนาจเจริญ”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

^{๙๙} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, *องค์การและการจัดการ ฉบับมาตรฐาน*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทธ์พัฒนา จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔๓-๒๔๔.

บุคลากรในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผน กำหนดรูปแบบและวิธีการ ให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการของสังคม โดยผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ให้การสนับสนุนเพื่อให้ บุคลากรมีส่วนร่วมบริหารการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพและ ประสิทธิภาพ

๒.๕ โรงเรียนสุจริต

กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) มีความ เชื่อมั่นว่า โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “ป้องกันการทุจริต” จะมี ส่วนช่วยให้สังคมเกิดความตระหนักในเรื่องนี้มากยิ่งขึ้น ส่วนความเป็นรูปธรรมนั้นโรงเรียนได้จัดทำ และดำเนินการอยู่แล้วในทุกโรงเรียน แต่เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงคิดเป็นโครงการ เรียกว่า “โรงเรียนสุจริต” เพื่อให้การดำเนินการเรื่องนี้เป็นไปอย่างจริงจัง เกิดความเป็นรูปธรรมสู่สถานศึกษา มากยิ่งขึ้น โดยสิ่งที่ผู้ผ่านการอบรมได้รับไปนั้น สามารถนำไปขยายผล สานต่อ และสร้างความ ตระหนักให้เกิดขึ้นได้โดยพลัน ดังนี้

๑.๑ จะป้องกันการทุจริตในทุกรูปแบบ ทุกขั้นตอนที่ได้พบเห็น และที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ จะขยายเครือข่ายขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นี้ต่อไป ทุกโรงเรียน นักเรียน ครู ผู้บริหาร การศึกษาและประชาชน อย่างทั่วถึง

๑.๓ การปลูกฝังความสุจริตให้กับประชาชนคนไทย ตลอดจนนักเรียน ครู ซึ่งเป็นต้นแบบ เพื่อขยายผลต่อไปทั่วทั้งประเทศ เพื่อให้เรื่องทุจริตมีจำนวนลดน้อยลงไป และไม่ให้เกิดขึ้นก่อนที่เรา จะเปิดประตูอาเซียนซึ่งต้องมีการแข่งขันโดยมีการสร้างความเชื่อถือศรัทธาสร้างเยาวชนที่ดีของประเทศ ที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยมุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะการคิด ทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผู้นำ และ เป็นผู้ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยเหตุและผล ซึ่งยุทธศาสตร์และเป้าหมายของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งหวังพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขเป็นผู้ที่ มีความสามารถ คิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นก้าวไกลสู่สากล มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย อยู่อย่าง พอเพียง มีจิตสาธารณะ ผ่านกระบวนการคิดซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้กระทำความดีแก่ ส่วนรวม ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความ เสียสละและความมีจิตสาธารณะ ในขณะที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ลงนามทำ MOU (Memorandum Of Understanding)กับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ป.ป.ช.)ในครั้งนี้นี้ว่า สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วย การป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยอาศัยกลไก ทางการศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการต่อต้านคอร์รัปชันให้เกิดขึ้นในหมู่เยาวชน และถือเป็นการสร้างเครือข่ายการต่อต้านคอร์รัปชันในสถานศึกษาอีกด้วย^{๑๐๐}

^{๑๐๐} กระทรวงศึกษาธิการ,หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชูชาติ พวงสมจิตร^{๑๐๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ๒ แห่งสรุปดังนี้

ในส่วนของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนคือ กรรมการศึกษากรรมการโรงเรียน กรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียนวัดและพระสงฆ์ผู้ปกครองนักเรียนศิษย์เก่าของโรงเรียนผู้นำท้องถิ่น และนักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มโรงงานและผู้ประกอบการประชาชนทั่วไปบุคคลจากนอกชุมชนหน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานเอกชนซึ่งจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆได้ ๔ กลุ่มคือ

- (๑) กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน
- (๒) กลุ่มบุคคลจากภายนอกชุมชน
- (๓) กลุ่มหน่วยราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐและ
- (๔) กลุ่มหน่วยงานเอกชน

จากการวิจัยพบว่ากลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดคือกลุ่มบุคคลที่อาศัยในชุมชน และพิจารณาจากกลุ่มย่อยพบว่ากลุ่มของกรรมการศึกษาหรือกรรมการโรงเรียนในปัจจุบันเป็นกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุดสำหรับเรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนพบว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการบริจาคเงินและวัสดุสิ่งของให้กับโรงเรียนมากที่สุดและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนที่พบอย่างเด่นชัดคือการมีส่วนร่วมโดยความสมัครใจเป็นการมีส่วนร่วมที่มาจากความคิดริเริ่มความต้องการหรือความตั้งใจของผู้เข้ามามีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมโดยการชักจูงเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มของผู้มีส่วนร่วมแต่เกิดจากถูกชักจูงจากผู้อื่นและเรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนโดยจัดเป็นกลุ่มได้ ๔ กลุ่มคือ

๑. มีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจได้แก่การเป็นคณะกรรมการการมาร่วมประชุม การให้ความคิดเห็นและการวางแผน

๒. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและร่วมดำเนินการได้แก่การบริจาคเงิน/วัสดุสิ่งของและการช่วยหาทรัพยากรการเข้ามาช่วยเหลือแรงงานการช่วยประสานงานกับคนในท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆการมาร่วมกิจกรรมตามที่โรงเรียนมอบหมายการรับส่งบุตรหลานและดูแลโรงเรียนการช่วยดูแลความปลอดภัยการให้ความอุปถัมภ์การให้บริการด้านสุขภาพอนามัยและการสาธารณสุขภาคการเป็นวิทยากรให้โรงเรียน

๓. มีส่วนร่วมควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนได้แก่การให้ข่าวที่เป็นการสะท้อนภาพการทำงานของโรงเรียนการร้องเรียนต่อทางโรงเรียนการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและครู

๔. มีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์จากโรงเรียนได้แก่การมาใช้บริการของโรงเรียน การมาเป็นลูกจ้างของโรงเรียน

^{๑๐๑}ชูชาติ พวงสมจิตร, “ การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน กับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๔๐, หน้า ๒๖๖ -๒๖๘.

ทินกร หอมกุล^{๑๐๒} ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีเขต๒พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยมีส่วนร่วมด้านการวางแผนด้านการจัดสรรทรัพยากรด้านการประสานงานด้านการประเมินผลและด้านการดำเนินการตามแผนจากมากไปหาน้อยตามลำดับแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามข้อเสนอแนะของชุมชนได้แก่การสร้างควมโปร่งใสในการดำเนินการทางการเงินการสร้างควมเข้าใจในการมีส่วนร่วมของชุมชนและการให้ข้อมูลกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

นงชนก ตุ่มฉาย^{๑๐๓} ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรีพบว่าชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในงานทั้ง๔ด้านคือด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านบริหารงานบุคคลและด้านบริหารทั่วไปอยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเข้าไปประชุมแสดงความคิดเห็นร่วมประสานงานร่วมบริจาคเงินและทรัพย์สินตลอดจนในด้านการเสียสละแรงงาน

นิคม สุวรรณทา^{๑๐๔} ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า

(๑) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมทุกงานตามภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลางโดย

งานวิชาการ ที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงที่สุดคือแนะนำให้ครูสอนเพิ่มพิเศษแก่นักเรียนนอกเวลาเรียนปกติต่ำที่สุดคือเป็นกรรมการอนุมัติผลการเรียนจบหลักสูตร

งานกิจการนักเรียนที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงที่สุดคือแนะนำการแก้ปัญหาเสพติดในโรงเรียนต่ำที่สุดคือต้องการมีส่วนร่วมเป็นกรรมการอนุมัติแผนการจัดกิจกรรมนักเรียน

งานบุคลากรที่ต้องการมากที่สุดคือร่วมสอดส่องดูแลเกี่ยวกับจรรยาบรรณและความประพฤติของครูต่ำที่สุดคือร่วมเป็นวิทยากรปฐมนิเทศครูบรรจุใหม่

งานธุรการ ที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงที่สุดคือร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบกำกับติดตามการใช้จ่ายเงินที่ชุมชนได้บริจาคให้โรงเรียนต่ำที่สุดคือต้องการมีส่วนร่วมบริจาคทรัพย์สินส่วนตัวให้แก่โรงเรียน

งานอาคารสถานที่ที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงที่สุดคือแนะนำการปรับปรุงบริเวณโรงเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงามร่มรื่นต่ำที่สุดคือต้องการมีส่วนร่วมแนะนำการวางแผนการจัดสร้างการใช้ประโยชน์และการรื้อถอนอาคารเรียน

^{๑๐๒}ทินกร หอมกุล, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีเขต๒”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*(แขนงวิชาบริหารการศึกษาศาขวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖), หน้า ๔๕ -๔๘.

^{๑๐๓}นงชนก ตุ่มฉาย.“การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต* (แขนงวิชาบริหารการศึกษาศาขวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖), หน้า๔๒ - ๔๔.

^{๑๐๔}อ้างใน สมพิศ ภารสมบุรณ์, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*,แขนงวิชาบริหารการศึกษาศาขวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔, หน้า ๔๑ - ๔๒.

งานความสัมพันธ์กับชุมชนที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงสุดคือช่วยเสนอปัญหาและความต้องการของโรงเรียนต่อองค์การบริหารส่วนตำบลต่ำที่สุดคือแนะนำการจัดทำแผนงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน

(๒) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีวุฒิการศึกษาอาชีพรายได้และฐานะตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกันยกเว้น

งานกิจการนักเรียนพบว่าประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

ประจวบ สือประสาร^{๑๐๕}ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนขยายโอกาสในเขตการศึกษา๑พบว่า

๑) คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในเรื่องการวางแผนการจัดสรรทรัพยากรการกระตุ้นการทำงานการประสานงานและการประเมินโดยคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรและการประสานในระดับมากส่วนการมีส่วนร่วมในเรื่องอื่น ๆ เป็นการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

๒) เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนระหว่างโรงเรียน 3ขนาดพบว่าโดยภาพรวมคณะกรรมการจากทุกขนาดโรงเรียนมีส่วนร่วมในระดับปานกลางแต่คณะกรรมการจากโรงเรียนขนาดกลางมีส่วนร่วมมากกว่าคณะกรรมการจากโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญ

๓) เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มของคณะกรรมการโรงเรียน๓กลุ่มคือ

(๑) กลุ่มผู้บริหารและครู (๒) กลุ่มผู้ปกครองและศิษย์เก่า (๓) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าโดยภาพรวมทุกกลุ่มมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญโดยกลุ่มที่หนึ่งมีส่วนร่วมในระดับมากและมากกว่ากลุ่มอื่นๆซึ่งมีส่วนร่วมในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญ

ปรัชญา มั่นทน^{๑๐๖}ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอพิบูลมังสาหารจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านทั้งด้านการวางแผนการจัดองค์การบริหารงานบุคคลการสั่งการการประสานงานการรายงานและการบริหารงบประมาณโดยผู้แทนครูมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน

^{๑๐๕}ประจวบ สือประสาร “การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนขยายโอกาสในเขตการศึกษา ๑”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, แขนงวิชาบริหารการศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒, หน้า ๓.

^{๑๐๖}ปรัชญา มั่นทน, “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอพิบูลมังสาหารจังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(แขนงวิชาบริหารการศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๔๖, หน้า ๓๘ -๔๘.

เมตต์ เมตต์การุณจิต^{๑๐๗}ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของ กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมาผลการวิจัยพบว่า

๑. เรื่องที่คณะกรรมการศึกษามีส่วนร่วม๕เรื่องได้แก่การวางแผนการจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นการทำงานการประสานงานและการประเมินโดยคณะกรรมการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมใน ระดับมากในเรื่องการประสานงานส่วนการมีส่วนร่วมในเรื่องอื่นๆเป็นการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

๒. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมี๒กลุ่มปัจจัยได้แก่

๒.๑ปัจจัยเกี่ยวกับกรรมการศึกษาได้แก่เวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนการมีถิ่นกำเนิดและ หรือมีที่พักอาศัยในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่การเป็นศิษย์เก่าการมีบุตรหลานเรียนอยู่ในโรงเรียนความ คาดหวังต่อโรงเรียนการมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนและความห่วงใยต่อสวัสดิภาพเด็ก

๒.๒ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนได้แก่

ก) คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนด้านความเป็นผู้นำมีมนุษยสัมพันธ์มี ความซื่อสัตย์และเป็นคนในท้องถิ่นโดยกำเนิด

ข) คุณลักษณะของครูได้แก่ครูมีความประพฤติดีมีความรู้ความสามารถมี ความเอาใจใส่ต่อเด็กมีมนุษยสัมพันธ์ดีและมีความเสียสละ

ค) การปฏิบัติของโรงเรียนต่อกรรมการศึกษาได้แก่การให้เกียรติและการให้ โอกาสในการมีส่วนร่วมการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

ง) การปฏิบัติงานของครูได้แก่การเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนและความ สามัคคีในหมู่ครู

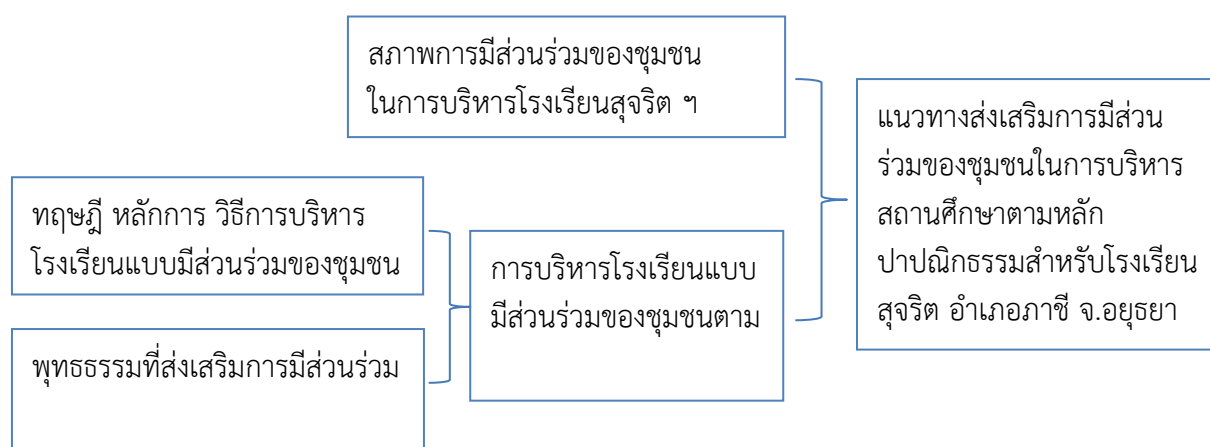
จ) ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนได้แก่ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนและการ บริหารการเงินโปร่งใส

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเรื่อง การแสดงความคิดเห็น การบริจาคทรัพย์สินและวัสดุอุปกรณ์ ร่วมประสานงานการเสียสละแรงงาน การให้ความอุปถัมภ์ การประเมินสถานศึกษา ประชาชนส่วนใหญ่มีภาระหน้าที่ต้องประกอบอาชีพไม่ ค่อยมีเวลาที่จะร่วมมือในกิจกรรมต่างๆกับสถานศึกษามากนักดังนั้นการมีส่วนร่วมในรูปของการ บริจาคสิ่งของต่างๆจึงสะดวกและง่ายกว่าวิธีการอื่นๆ

^{๑๐๗} เมตต์เมตต์การุณจิต “ การมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการประจำโรงเรียนเทศบาลใน จังหวัดนครราชสีมา”,วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา,๒๕๔๑), หน้า ง -จ.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการวิจัยทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปแผนภูมิกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ได้ดังนี้



แผนภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอกาฬสินธุ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอกาฬสินธุ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บข้อมูล

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร

ประชากรที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง รวมทั้งสิ้น ๓๒๒ คน ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ที่	โรงเรียน	สำนักงานเขต	จำนวน			หมายเหตุ
			ผู้บริหาร	ครู	ผู้อาศัย ในชุมชน	
๑	โรงเรียนตะโกดอนหญ้านาง	สพป.อย.1	๑	๑๕	๕๐๐	
๒	โรงเรียนวัดพระแก้ว	สพป.อย.1	๑	๑๗	๕๐๐	
๓	โรงเรียนชุมชนวัดระโสม	สพป.อย.1	๑	๑๕	๓๐๐	
๔	โรงเรียนโรงเรียนวัดหัวคุ้ง	สพป.อย.1	๑	๑๕	๔๐๐	
๕	โรงเรียนวัดนาอู่	สพป.อย.1	๑	๑๖	๓๐๐	

๒) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากร โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yomane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๐.๐๕ หรือร้อยละ ๕๕ ดังนี้

สูตรคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^๑ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๒๒ คน และใช้วิธีการสุ่มตามลำดับชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนทั้ง ๕ โรงเรียน อย่างเป็นสัดส่วนตามกลุ่มประชากร เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างจากส่วนงานต่างๆ แล้ว ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละส่วนงานมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบงานของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา เพื่อใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งที่ปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (Checklist)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบลักษณะของแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert Scale) แบ่งระดับในการวัดออกเป็น ๕ ระดับ โดยกำหนดค่าระดับ ดังนี้^๒

คะแนน ๕	หมายถึง	ความคิดเห็น	ในระดับมากที่สุด
คะแนน ๔	หมายถึง	ความคิดเห็น	ในระดับมาก
คะแนน ๓	หมายถึง	ความคิดเห็น	ในระดับปานกลาง
คะแนน ๒	หมายถึง	ความคิดเห็น	ในระดับน้อย
คะแนน ๑	หมายถึง	ความคิดเห็น	ในระดับน้อยที่สุด

การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้านวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยหาค่าเฉลี่ยของช่วงระดับคะแนน (Class Interval) ๕ ระดับโดยแจกแจงหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด ๒๕๔๖ : ๑๖๒)

^๑เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan), อ้างใน สุทธิชัย ศรีไธย์, ๒๕๕๑ : ๓๘ : อ้างอิงจาก เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) : pp. 161-163.

^๒บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๒.

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐-๕.๐๐	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑-๔.๕๐	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑-๓.๕๐	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑-๒.๕๐	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย ๐๐.๐๐-๑.๕๐	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยมาก

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้
- กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- กำหนดวัตถุประสงค์ ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- สร้างเครื่องมือ
- เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของเครื่องมือ
- ปรับปรุงแก้ไข
- จัดพิมพ์เครื่องมือฉบับสมบูรณ์

๓) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
- หาความเที่ยงตรง (validity) โดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

การหาค่าความเที่ยงตรง โดยนำแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

$$\text{โดยใช้สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N} \text{ เมื่อ}$$

IOC	หมายถึง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of congruence)
R	หมายถึง	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยที่
ค่า +๑	หมายถึง	ข้อความสามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน
ค่า ๐	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าจะวัดได้
ค่า -๑	หมายถึง	ข้อความไม่สามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ
เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของ
แบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐ เมื่อมีบางข้อที่ได้ค่าดัชนี ความสอดคล้องต่ำ
กว่า ๐.๕ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จนได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ตาม
วัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence : IOC) และได้ค่า IOC ได้ค่า
มากกว่า ๐.๐๕

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้ว
ไปทดลองใช้ (Try-out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน ประกอบด้วย เพื่อหา
ความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๓
ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ๐.๙๕๗

๔. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บ
ข้อมูลต่อไป

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง
โรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

๑. นำแบบสอบถามมาตรวจแล้วคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้องเพื่อนำมา
วิเคราะห์

๒. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา
(Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

๓.๒. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการบริหารสถานศึกษา กรณีศึกษา โรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา โดยใช้สถิติ
เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

^๓Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper & Row, 1971, p.160.

๓.๓ วิเคราะห์และสรุปผลแบบสอบถามปลายเปิดของแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา วิทยาลัยศึกษา โรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จ. พระนครศรีอยุธยา และข้อเสนอแนะอื่นๆ

๒) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๒.๑ สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ

๑. หาค่าดัชนีความสอดคล้อง Index of congruence (IOC)
๒. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)

๒.๒ สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ร้อยละ (Percentage)
๒. ค่าเฉลี่ย (Mean)
๓. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

บทที่๔

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัยจำนวน ๓๒๒ คน ได้รับกลับคืนมาทั้ง ๓๓๒ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา จำนวน๔ด้าน เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) แทนด้วย \bar{X} และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แทนด้วย S.D.

๔.๓ ผลการศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา และหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๔.๔ เสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๕ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของครูผู้ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน (n=๓๒๒)

สถานภาพ		จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ			
๑)	ชาย	๑๐๔	๓๒.๓๐
๒)	หญิง	๒๑๘	๖๗.๗๐
รวม		๓๒๒	๑๐๐.๐
๒. อายุ			
๑)	ต่ำกว่า๒๐ปี	๒๒	๖.๘๐
๒)	๒๐-๓๐ปี	๑๐๕	๓๒.๖๐
๓)	๓๑-๔๐ปี	๑๔๐	๔๓.๕๐
๔)	๔๑-๕๐ปี	๑๘	๕.๖๐
๕)	๕๑-๖๐ ปี	๑๑	๓.๔๐
๖)	๖๑ ปีขึ้นไป	๒๖	๘.๑๐
รวม		๓๒๒	๑๐๐.๐
๓. สถานะภาพ			
๑)	ครู	๑๑๘	๓๖.๖๐
๒)	บุคลากรทางการศึกษา	๑๓๑	๔๐.๗๐
๓)	ผู้ปกครอง	๗๓	๒๒.๗๐
รวม		๓๒๒	๑๐๐.๐
๔. ประสบการณ์การอบรม			
๑)	เคยได้รับการอบรม	๒๔๙	๗๗.๓
๒)	ไม่เคยได้รับการอบรม	๗๓	๒๒.๗
รวม		๓๒๒	๑๐๐.๐
๕. การมีส่วนร่วม			
๑)	เคยมีส่วนร่วม	๒๔๙	๗๗.๓
๒)	ไม่เคยมีส่วนร่วม	๗๓	๒๒.๗
รวม		๓๒๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑พบว่า ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครองส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๗๐ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓๐ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครอง ส่วนมากส่วนมากมีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐ รองลงมา มีอายุ ๒๐-๓๐ ปีขึ้นไป คิดเป็น

ร้อยละ ๓๒.๖๐ อายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๘.๑๐ อายุระหว่าง ต่ำกว่า ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖.๘๐ และมีอายุ ๕๑-๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๐ ส่วนสถานะภาพส่วนมากเป็น บุคลากรทางการศึกษาคิดเป็นร้อยละ ๔๐.๗๐ รองลงมาเป็นครู คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖๐ และผู้ปกครองคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๐ ส่วนครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครองที่มีประสบการณ์การอบรมส่วนมากเคยได้รับการอบรม คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๐ และไม่เคยได้รับการอบรม คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๐ สำหรับการมีส่วนร่วมครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครองส่วนมากเคยมีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๐ และไม่เคยมีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๐ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา จำนวน ๔ ด้านเพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) แทนด้วย \bar{X} และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แทนด้วย S.D.

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวม ๔ ด้าน

ภาพรวม	สภาพการมีส่วนร่วม (n = ๓๒๒)			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑. ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร	๓.๙๕	๐.๖๕	มาก	๑
๒. ด้านการสนับสนุนงบประมาณ	๓.๓๑	๑.๐๒	มาก	๔
๓. ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้	๓.๗๑	๐.๗๖	มาก	๓
๔. ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓.๙๑	๐.๘๕	มาก	๒
ภาพรวม	๓.๗๒	๐.๘๒	มาก	

จากตาราง ๔.๒ ความคิดเห็นของของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปทุกด้านโดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๓.๗๒) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร (\bar{X} = ๓.๙๕) รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น (\bar{X} = ๓.๙๑) ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ (\bar{X} = ๓.๗๑) และด้านการสนับสนุนงบประมาณ (\bar{X} = ๓.๓๑) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร

ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียน และบุคลากร		\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	มีคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต	๓.๖๔	๐.๙๔๕	มาก	๗
๒	มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อ รับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต	๔.๐๑	๐.๖๑๐	มาก	๓
๓	มีศึกษานิเทศก์หรือผู้ที่รับผิดชอบโรงเรียนสุจริตของ เขตพื้นที่การศึกษาเป็นที่ปรึกษาด้านการดำเนินงาน พัฒนาโรงเรียนสุจริต	๓.๖๑	๐.๐๙๕	มาก	๘
๔	มีการสนับสนุนส่งเสริมให้คณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ ไปอบรมศึกษาหาความรู้กับผู้รู้	๔.๐๑	๐.๖๗๐	มาก	๔
๕	มีแหล่งข้อมูล เอกสาร หรือ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียนสุจริต	๓.๗๔	๐.๗๔๘	มาก	๖
๖	มีการวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบลายละเอียด โรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา	๔.๓๒	๐.๖๕๑	มาก	๑
๗	มีประชุมชี้แจง ประชุมสัมมนาผู้มีส่วนสนับสนุนและ เกี่ยวข้องอาทิ คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียนผู้ปกครองชุมชนเพื่อให้เข้าใจแนวทางการ พัฒนา ทิศทางความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียน สุจริตร่วมกัน	๓.๙๙	๐.๘๒๖	มาก	๕
๘	มีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้ผู้ ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน สุจริต	๔.๒๘	๐.๖๕๒	มาก	๒
รวม		๓.๙๕	๐.๖๕	มาก	

จากตาราง ๔.๓ ความคิดเห็นของของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากรอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๓.๙๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบลายละเอียดโรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา (\bar{X} = ๔.๓๒) รองลงมา มีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนสุจริต (\bar{X} = ๔.๒๘) และมีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต (\bar{X} = ๔.๐๑) และลำดับ

สุดท้ายคือ มีศึกษานิเทศก์หรือผู้ที่รับผิดชอบโรงเรียนสุจริตของเขตพื้นที่การศึกษาเป็นที่ปรึกษาด้านการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต ($\bar{X}=3.61$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุนงบประมาณ

ด้านการสนับสนุนงบประมาณ		\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหาร	๓.๙๗	๐.๘๗๘	มาก	๑
๒	มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากชุมชน	๒.๘๔	๑.๐๗๙	ปานกลาง	๗
๓	มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้ปกครอง	๒.๗๖	๑.๑๒๓	ปานกลาง	๘
๔	มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการ	๒.๘๙	๑.๑๖๙	ปานกลาง	๖
๕	มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากเขตพื้นที่การศึกษา	๓.๕๔	๑.๐๖๕	มาก	๔
๖	มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากครูและบุคลากรทางการศึกษา	๓.๑๕	๑.๑๘๙	มาก	๕
๗	มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชน	๓.๕๖	๐.๘๗๘	มาก	๓
๑๐	มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน	๓.๗๔	๐.๘๑๔	มาก	๒
รวม		๓.๓๑	๑.๐๒	มาก	

จากตาราง ๔.๔ ความคิดเห็นของของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุนงบประมาณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหาร ($\bar{X}= 3.97$) รองลงมา มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน ($\bar{X}= 3.74$) และมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชน ($\bar{X}= 3.56$) และลำดับสุดท้ายคือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้ปกครอง ($\bar{X}=2.76$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้

	ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	มีการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติ สะอาด สงบ ร่มรื่น และปลอดภัย	๓.๙๔	๐.๖๖๒	มาก	๑
๒	มีป้ายสัญลักษณ์แสดงความเป็นโรงเรียนสุจริต	๓.๘๑	๐.๖๙๗	มาก	๓
๓	มีห้องนิทรรศการหรือห้องให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต	๓.๕๖	๐.๖๙๑	มาก	๗
๔	มีป้ายนิเทศ พระราชดำรัสติดตามี่ต่างๆของโรงเรียน	๓.๕๘	๐.๘๖๙	มาก	๖
๕	มีห้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต	๓.๘๖	๐.๗๗๘	มาก	๒
๖	มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการทำงานของบุคคลากรทางการศึกษา	๓.๖๗	๐.๗๗๕	มาก	๔
๗	มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการทำงานของครู	๓.๖๖	๐.๘๔๔	มาก	๕
๘	มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการบริหารงานในโรงเรียน	๓.๕๖	๐.๗๙๒	มาก	๘
	รวม	๓.๗๑	๐.๗๖	มาก	

จากตาราง ๔.๕ ความคิดเห็นของของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๓.๕๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหาร (\bar{X} = ๓.๙๗) รองลงมา มีห้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต (\bar{X} = ๓.๘๖) และมีป้ายสัญลักษณ์แสดงความเป็นโรงเรียนสุจริต (\bar{X} = ๓.๘๑) และลำดับสุดท้ายคือ มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการบริหารงานในโรงเรียน (\bar{X} =๓.๕๖) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

	ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
๑	มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓.๙๗	๐.๘๔๘	มาก	๓
๒	มีปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้	๓.๗๔	๐.๘๕๓	มาก	๘
๓	มีการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาในท้องถิ่นของตนเอง	๓.๗๘	๐.๘๔๔	มาก	๗
๔	มีการส่งเสริมอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓.๙๓	๐.๘๗๘	มาก	๔
๕	มีการประเมินติดตามผลดีผลเสียในการปฏิบัติงาน	๓.๘๐	๐.๘๕๕	มาก	๖
๖	ผู้เรียนสามารถมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้	๔.๑๐	๐.๗๗๙	มาก	๑
๗	มีการกระจายภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ชุมชนใกล้เคียง	๓.๘๙	๐.๘๖๓	มาก	๕
๘	มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจในชุมชน	๔.๐๓	๐.๘๔๐	มาก	๒
	รวม	๓.๙๑	๐.๘๕	มาก	

จากตาราง ๔.๕ ความคิดเห็นของของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๔.๑๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ผู้เรียนสามารถมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ (\bar{X} = ๔.๑๐) รองลงมา มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจในชุมชน (\bar{X} = ๔.๐๓) และมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (\bar{X} = ๓.๙๗) และลำดับสุดท้ายคือ มีปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ (\bar{X} = ๓.๗๔) ตามลำดับ

๔.๓ ทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลัก พุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

๑) ทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา

ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา ทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา
จากนักวิชาการ ดังนี้

๑.๑) สมนึก ปัญญาสิงห์ ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ว่า

๑. เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหา กล่าวคือ เน้นบทบาท
ของประชาชนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง ชุมชนเป็นเจ้าของเรื่อง เจ้าของโครงการ เพื่อให้ชุมชนมี
บทบาทแก้ไขปัญหาด้วยพลังความรู้ ความสามารถของตนเองมากขึ้น หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ให้การ
สนับสนุนเรื่องเทคนิควิชาการ ความรู้ ตลอดจนงบประมาณสมทบ

๒. พัฒนาขีดความสามารถและสร้างพลังกลุ่มชุมชนให้เข้มแข็ง ช่วยให้เขาคิด ไม่ใช่คิดให้
เขาทำ และช่วยให้เขาทำ ไม่ใช่ทำให้เขา ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มหรือองค์กรเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการ
และพึ่งตนเองได้

๓. พัฒนาระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากชุมชน ได้แก่ การวิเคราะห์ การ
เสนอแนะการวิจารณ์ การตรวจสอบอย่างเปิดเผย โปร่งใส ช่วยคิดและแนะนำปรับปรุง เช่น การมีส่วน
ร่วมระหว่างหน่วยงานของรัฐกับองค์กรประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยตนเอง

๔. การมีหุ้นส่วนในกระบวนการพัฒนา และทำงานร่วมกัน ผนึกกำลังความรู้
ความสามารถ และความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัย
ความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับภาคและระดับท้องถิ่น องค์กร
เอกชนและประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๕. การดำเนินโครงการ และจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การสร้างผลงานและการติดตาม
ตรวจสอบ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพของโครงการ เช่น ใช้งบประมาณน้อยแต่ได้ผลงานมากไม่มีการ
สูญเปล่า ทำได้อย่างประหยัด ใช้ทรัพยากรบุคคลน้อย คุ่มค่า และที่สำคัญคือการแก้ไขปัญหาร่วมกับ
ชุมชน

การมีส่วนร่วมนั้นจะกระทำโดยตรงหรือโดยอ้อมตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบ
ลักษณะใดๆ ก็ตามจะปรากฏผลเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ (Constructive Participation) คือ การมีส่วนร่วมที่ทั้ง
สองฝ่ายต่างมองโลกไปในทางที่ดี พร้อมทั้งจะร่วมกันสร้างสรรค์ด้วยการปรับทัศนคติเข้าหากันเกิดการ
เรียนรู้และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาและหาข้อยุติต่างๆ อันจะนำไปสู่การ
ร่วมมือร่วมใจบนพื้นฐานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายพึงพอใจ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะนำมาซึ่งความ
เจริญก้าวหน้าและเป็นสิ่งที่สังคมพึงปรารถนา

๒. การมีส่วนร่วมที่มีความขัดแย้ง (Conflicteve Particpation) คือ การมีส่วนร่วมที่ทั้ง
สองฝ่ายมีอคติต่อกัน เป็นการมองโลกในแง่ร้าย เมื่อมีโอกาสเผชิญหน้ากันจะพยายามหักล้างความคิด
ซึ่งกันและกันโดยไม่มีการปรับทัศนคติเข้าหากัน จึงยากที่จะหาจุดร่วมให้เกิดความพึงพอใจกันได้ การ
ร่วมมือร่วมใจจึงแอบแฝงไว้ซึ่งความไม่จริงใจต่อการดำเนินกิจกรรม ความขัดแย้งเริ่มตั้งแต่มีคน ๒
คนขึ้นไปทำงานร่วมกัน ดังนั้น ที่ใดมีสังคมมนุษย์ที่นั่นย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอ เพราะในแต่ละ

สังคมมีพื้นฐานหลายอย่างแตกต่างกัน เช่น เพศ วัย ความรู้ ความสามารถ อาชีพ ศาสนา วัฒนธรรม ปรัชญาของความขัดแย้งเห็นว่าความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งเลวร้าย ไม่ควรจะหลีกเลี่ยงแต่เราต้องเผชิญกับมันและยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดในการแก้ไขปัญหา

๑.๒) ทฤษฎีหมุดเชื่อมโยงของไลเคิร์ท (Linking Pin function theory) เมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๗ เรนซิสไลเคิร์ท (RensisLinkert) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมิชิแกน กล่าวถึง ทฤษฎีการจัดรูปองค์การเชิงมนุษย์สัมพันธ์ เรียกว่า “ทฤษฎีหมุดเชื่อมโยง” กล่าวโดยสรุป องค์การจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อการปฏิบัติหน้าที่โดยสมาชิกจะต้องไม่ปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะคนเดียว หากแต่การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในลักษณะกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ มีเป้าหมาย การปฏิบัติงานชัดเจน ฝ่ายบริหารต้องรับผิดชอบต่อการสร้างกลุ่มงานที่มีประสิทธิภาพ มีความเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งองค์การ ผู้บังคับบัญชาในกลุ่มหนึ่งย่อมจะเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาในอีกกลุ่มหนึ่งที่สูงขึ้นไป การเปิดโอกาสให้ทุกคนในหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานใดๆ ร่วมกันด้วยการตัดสินใจ ร่วมจัดการและพัฒนา การให้ข้อเสนอแนะและให้ความคิดเห็นต่างๆ ในองค์การ การให้เกียรติและถือว่าทุกคนในองค์การล้วนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน หน่วยงานที่มีคุณภาพ จะมีโครงสร้างการปฏิบัติงานร่วมกันแบบหมุดเชื่อมโยง

๑. การทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้งานมีประสิทธิภาพ สิ่งจูงใจมากขึ้น หน่วยงานได้ผลงานที่ดีที่สุด เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานไม่ใช่ต่างคนต่างทำ ในการบริหารงานต้องสร้างกลุ่มปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

๒. การปฏิบัติงานกลุ่มใช้ได้กับทุกระดับองค์การ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหมุดเชื่อมโยง คือ ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปเป็นผู้นำกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่ม เพื่อเชื่อมโยงกับกลุ่มในระดับสูงต่อไป

๓. หลักการสำคัญที่สุดต้องถือว่าการวางแผนและการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องของกลุ่ม ให้กลุ่มตัดสินใจโดยสมาชิกทุกคน ทุกคนจะเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ผูกพันยอมรับกัน

ทรงสิทธิ์ ยืนชีวิต ทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ

๑. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน ทฤษฎีนี้เน้นการเป็นตัวแทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้เป็นหลักประกันกับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไปการเลือกตั้งโดยคะแนนลับ และการประชุมปรึกษาหารือประจำปีจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้ามารับเลือกตั้งส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

๒. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามแนวความคิดของทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมไม่เฉพาะวัตถุประสงค์ แต่เข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้คำปรึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและการกระทำทางสังคม ให้เด็กมีความรับผิดชอบนั้น คือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมถือว่าการคุกคามเสรีภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ถือเป็น การกระจายอำนาจทางการศึกษา มีความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ มีอำนาจจาก การบริหารและจัดการทั้งด้านหลักสูตร การพัฒนาบุคลากรและการใช้จ่ายงบประมาณได้สะดวกมากขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะสำคัญดังนี้

๑. กระบวนการกำหนดจุดเป้าหมาย นโยบายในการวางแผน และการจัดสรร งบประมาณการปฏิบัติและการประเมินผล

๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีการกำหนดความรับผิดชอบที่ชัดเจน

๓. เน้นหน้าที่หลักของสถานศึกษา คือ การจัดการเรียนการสอน การจัดสรรด้าน งบประมาณ ด้านบุคลากรและงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งต้องร่วมบริหาร และร่วมกันจัด การศึกษา ให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

การจัดการศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษา จะต้องมีการรณรงค์ในการสร้างจิตสำนึกของ การมีส่วนร่วม โดยการสร้างให้บุคลากรเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ การจัดการศึกษาจะต้องให้ บุคลากรในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผน กำหนดรูปแบบและวิธีการ ให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการของสังคม โดยผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ให้การสนับสนุนเพื่อให้ บุคลากรมีส่วนร่วมบริหารการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพและ ประสิทธิภาพ

๑.๓) หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

วิระ บำรุงรักษ์ กล่าวถึง แนวคิดในการบริหารงานรวมถึงการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ต้องอาศัยหลักประชาธิปไตยอย่างมีระบบ และต่อเนื่อง กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องยึดหลัก ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. หลักการวัชระธรรม คือ หลักการที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี มนุษย์ทุกคนมี เกณฑ์ของตนเองและค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องดีงาม ตลอดทั้งมีพลังสร้างสรรค์ด้วยทุกคนใน หลักการนี้ผู้บริหารจะต้องให้ความเคารพในการเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมงาน และดำเนินการให้ ผู้ร่วมงาน ทุกประเภทและทุกระดับมีความเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันอย่าง จริงใจและจริงจัง

๒. หลักสามัคคีธรรม คือ หลักการที่ว่า การสร้างสรรค์ใดๆ จะมีพลังงานมากน้อยแค่ ไหนเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบและความร่วมมือกันของคนหมู่มาก สำหรับการบริหารใดๆ ถึงแม้ผู้บริหารจะเก่งกล้าสามารถเฉพาะตัวเพียงใด ถ้ามีความสามารถดำเนินการให้ผู้ร่วมงานทุกคน เห็นชอบและร่วมมือกันอย่างแท้จริง แล้วสิ่งที่สร้างสรรค์นั้นไม่ควรค่าแห่งความภูมิใจและไม่มี ความเป็นอมตะแต่ประการใด ดังนั้น สิ่งที่ยิ่งใหญ่และยั่งยืนนั้น คือ ผลงานที่ทุกคนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมืออย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของการบริหาร

๓. หลักปัญญาธรรม คือ หลักการของความถูกต้องดีงามตามกฎของเหตุผล ซึ่งเป็น กฎธรรมชาติและเป็นกระแสพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ และเป็นพื้นฐานของ วิชาการทุกประเภท และทุกระดับโดยหลักการนี้ผู้บริหารจะต้องพิจารณาเห็นว่า ผลทุกอย่างไม่ว่า จะ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมย่อมมาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องนั้นขึ้นมาเสียก่อน และในทางกลับกัน การ

สร้างเหตุปัจจัยเพื่อให้บรรลุผลนั้น จะต้องมามีวิธีการซึ่งเป็นวิธีการของเหตุและผล เช่น วิธีการวิทยาศาสตร์ วิธีการวิจัยและการพัฒนา และวิธีการอริยสัจ เป็นต้น

๔.๔ เสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง จำนวน ๕ คน สามารถนำมาเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ผลการศึกษาด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากรพบว่า โรงเรียนสุจริตต้อง มีการวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบลายละเอียดโรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนสุจริต^๑ สอดคล้องกับ นายปฏิญญา ไตรพรหม^๒ และมีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อได้รับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริตเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ เช่นหน่วยงานเอกชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่อีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่านักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาอีกหลายฝ่ายยังไม่มีองค์ความรู้ที่เพียงพอต่อการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมในโรงเรียนสุจริตที่จึงมีข้อเสนอแนะให้มีผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริตมาแนะนำส่งเสริมพัฒนาและให้ความรู้ความเข้าใจกับนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาสืบต่อไป

๒. ผลการศึกษาด้านการสนับสนุนงบประมาณพบว่าโรงเรียนสุจริตต้องมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหารมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน และมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชนเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ เช่นหน่วยงานเอกชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่อีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่าถึงจะมีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนแต่ความต้องการของโรงเรียนสุจริตก็ยังมีมากกว่าที่ได้รับเนื่องจากโรงเรียนสุจริตต้องการที่จะพัฒนาทั้งบุคคลและสถานที่จึงมีข้อเสนอแนะให้มีงบประมาณเฉพาะกิจที่จัดส่งเสริมให้โรงเรียนสุจริตโดยเฉพาะให้เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียนเพื่อที่จะพัฒนาโรงเรียนให้อยู่ในมาตรฐานสากลต่อไป^๓

^๑ สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนตะโกดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์นายปฏิญญา ไตรพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดระโสม อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์นายทศพล แสงสองศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนภาชีสุนทรวิทยานุกูล อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐.

๓. ผลการศึกษาด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้พบว่าโรงเรียนสุจริตต้องมีการจัดอาคารสถานที่สภาพแวดล้อม และตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติ สะอาด สงบ ร่มรื่น และปลอดภัยมีห้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต และมีป้ายสัญลักษณ์แสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ เช่นหน่วยงานเอกชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่อีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่าถึงจะมีการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชนแต่แหล่งเรียนรู้นั้นๆก็ยังไม่เปิดกว้างพอที่จะให้ความรู้กับบุคลากรทางการศึกษาและคนในชุมชนรวมถึงนักเรียนและครูในโรงเรียนสุจริตจึงมีข้อเสนอแนะให้ในชุมชนต้องมีการพัฒนาและคงอยู่ของแหล่งเรียนรู้โดยยึดมาตรฐานสากลเพื่อให้นักเรียนที่จะเป็นอนาคตของชุมชนนั้นอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย^๔

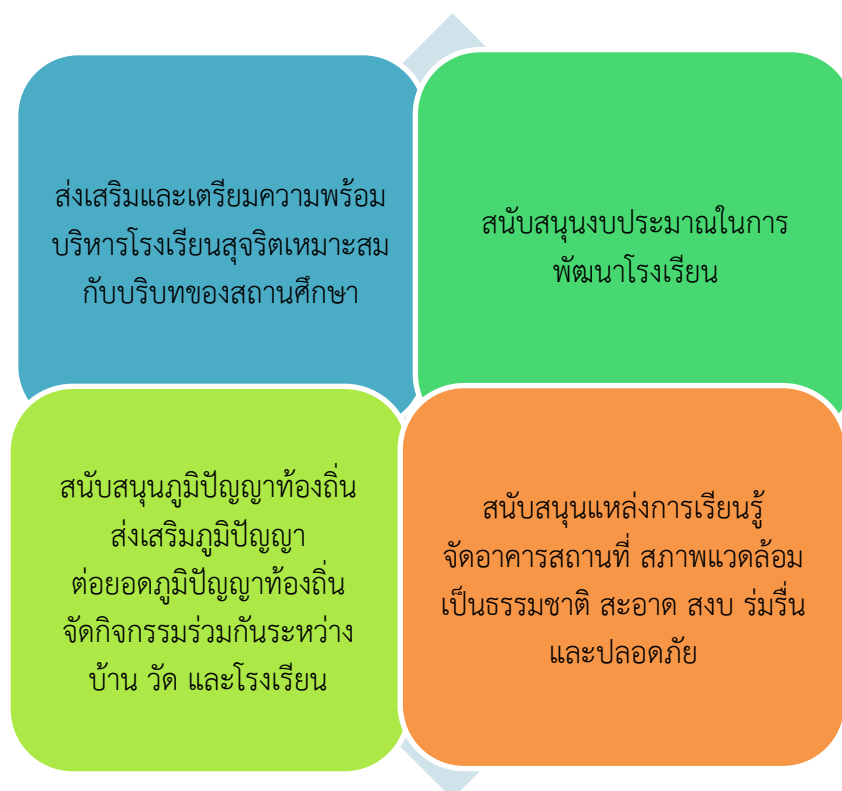
๔. ผลการศึกษาด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่าโรงเรียนสุจริตต้องทำให้ผู้เรียนสามารถมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจในชุมชน และมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ เช่นหน่วยงานเอกชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่อีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มจางหายไปจากชีวิตของคนในชุมชนเนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาทำให้คนหนุ่มสาวหันไปทำงานในโรงงานกันหมดจึงมีข้อเสนอแนะให้ชุมชนพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืนเพื่อท้องถิ่นนั้นจะได้คงซึ่งภูมิปัญญานั้นๆเอาไว้และเป็นผลทำให้คนในชุมชนรวมถึงนักเรียนหันที่จะมาแสดงออกและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นไว้ ชั่วลูกชั่วหลานทั้งหมดนี้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ทั้งภาครัฐและเอกชน^๕

^๔ สัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนตะโกดอนหญ้านาง อำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนกาชีสุนทรวิทยานุกูล อำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐.

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถเสนอเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้



แผนภาพที่ ๔.๑ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากแผนภาพที่ ๔.๑ จะเห็นได้ว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน จะต้องประกอบด้วยส่งเสริมและเตรียมความพร้อมบริหารโรงเรียนสุจริตเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียน สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมภูมิปัญญา ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและเป็นจุดเด่นของท้องถิ่น จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเครือข่ายในชุมชน และสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ จัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม เป็นธรรมชาติ สะอาด สงบ ร่มรื่น และปลอดภัยซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาคือหลักสามัคคีธรรม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีการศึกษาโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) มีวัตถุประสงค์ ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา ศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยมีการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครองส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๗๐ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓๐ ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครองส่วนมากส่วนมากมีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐ รองลงมาคืออายุ ๒๐-๓๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖๐ อายุระหว่าง ๖๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๘.๑๐ อายุระหว่าง ต่ำกว่า ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๖.๘๐ และมีอายุ ๕๑-๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๐ ส่วนสถานะภาพส่วนมากเป็น บุคลากรทางการศึกษาคิดเป็นร้อยละ ๔๐.๗๐ รองลงมาเป็นผู้ปกครอง คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖๐ และผู้ปกครองคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๐ ส่วนครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครองที่มีประสบการณ์การอบรมส่วนมากเคยได้รับการอบรม คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๐ และไม่เคยได้รับการอบรม คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๐ สำหรับการมีส่วนร่วมครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ปกครองส่วนมากเคยมีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๐ และไม่เคยมีส่วนร่วมคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๐ ตามลำดับ

๕.๑.๒ สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา สรุปทุกด้านโดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนงบประมาณตามลำดับ ดังนี้

๑) ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากรอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน

สุจริต และมีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อให้รับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต และลำดับสุดท้ายคือ มีศึกษานิเทศก์หรือผู้ที่รับผิดชอบโรงเรียนสุจริตของเขตพื้นที่การศึกษาเป็นที่ปรึกษาด้านการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต ตามลำดับ

๒) ด้านการสนับสนุนงบประมาณ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหาร มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน และมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชน และลำดับสุดท้ายคือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้ปกครอง ตามลำดับ

๓) ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหาร มีห้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต และมีป้ายสัญลักษณ์แสดงความเป็นโรงเรียนสุจริต และลำดับสุดท้ายคือ มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการบริหารงานในโรงเรียน ตามลำดับ

๔) ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ผู้เรียนสามารถมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจในชุมชน) และมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และลำดับสุดท้ายคือ มีปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ ตามลำดับ

๕.๑.๓ ทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นการกระจายอำนาจทางการศึกษา ความเป็นอิสระ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ มีอำนาจจากการบริหาร และจัดการทั้งด้านหลักสูตร การพัฒนาบุคลากรและการใช้จ่ายงบประมาณได้สะดวกมากขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะสำคัญดังนี้

๑. กระบวนการกำหนดจุดเป้าหมาย นโยบายในการวางแผน และการจัดสรรงบประมาณการปฏิบัติและการประเมินผล

๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีการกำหนดความรับผิดชอบที่ชัดเจน

๓. เน้นหน้าที่หลักของสถานศึกษา คือ การจัดเรียนการสอน การจัดสรรด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรและงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งต้องร่วมบริหาร และร่วมกันจัดการศึกษา ให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

การจัดการศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษา จะต้องมีการรณรงค์ในการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วม โดยการสร้างให้บุคลากรเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ การจัดการศึกษาจะต้องให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผน กำหนดรูปแบบและวิธีการ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม โดยผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ให้การสนับสนุนเพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมบริหารการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

สำหรับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ได้แก่

๑. หลักการวาระธรรม คือ หลักการที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี มนุษย์ทุกคนมีเกณฑ์ของตนเองและค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องดีงาม ตลอดทั้งมีพลังสร้างสรรค์ด้วยทุกคนใน หลักการนี้ผู้บริหารจะต้องให้ความเคารพในการเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมงาน และดำเนินการให้ ผู้ร่วมงานทุกประเภทและทุกระดับมีความเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันอย่างจริงใจและจริงจัง

๒. หลักสามัคคีธรรม คือ หลักการที่ว่า การสร้างสรรค์ใดๆ จะมีพลังงานมากน้อยแค่ไหนเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบและความร่วมมือกันของคนหมู่มาก สำหรับการบริหารใดๆ ถึงแม้ผู้บริหารจะเก่งกล้าสามารถเฉพาะตัวเพียงใด ถ้ามีความสามารถดำเนินการให้ผู้ร่วมงานทุกคนเห็นชอบและร่วมมือกันอย่างแท้จริง แล้วสิ่งที่สร้างสรรค์นั้นไม่ควรค่าแห่งความภูมิใจและไม่มีความเป็นอมตะแต่ประการใด ดังนั้น สิ่งที่ยิ่งใหญ่และยั่งยืนนั้น คือ ผลงานที่ทุกคนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมืออย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของการบริหาร

๓. หลักปัญญาธรรม คือ หลักการของความถูกต้องดีงามตามกฎของเหตุผล ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติและเป็นกระแสนพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ และเป็นพื้นฐานของวิชาการทุกประเภท และทุกระดับโดยหลักการนี้ผู้บริหารจะต้องพิจารณาเห็นว่า ผลทุกอย่างไม่ว่า จะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมย่อมมาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องนั้นขึ้นมาเสียก่อน และในทางกลับกัน การสร้างเหตุปัจจัยเพื่อให้บรรลุผลนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการของเหตุและผล เช่น วิธีการวิทยาศาสตร์ วิธีการวิจัยและการพัฒนา และวิธีการอริยสัจ เป็นต้น

๕.๑.๔ เสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากรพบว่าโรงเรียนสุจริตต้องมีการวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบสายละเอียดโรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนสุจริต มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริตเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ

๒) ด้านการสนับสนุนงบประมาณ โรงเรียนสุจริตต้องมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหารมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน และมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชนเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ

๓) ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้พบว่าโรงเรียนสุจริตต้องมีการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติ สะอาด สงบ ร่มรื่น และปลอดภัยมีห้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต และมีป้ายสัญลักษณ์แสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ

๔) ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่าโรงเรียนสุจริตต้องทำให้ผู้เรียนสามารถมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจในชุมชน และมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ เช่นหน่วยงานเอกชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่อีกด้วย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสุจริตอำเภอภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากรรองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนงบประมาณตามลำดับ ดังนี้

๑) ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากรอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบลายละเอียดโรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนสุจริต และมีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อให้รับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต และลำดับสุดท้ายคือ มีศึกษานิเทศก์หรือผู้ที่รับผิดชอบโรงเรียนสุจริตของเขตพื้นที่การศึกษาเป็นที่ปรึกษาด้านการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต ตามลำดับ

๒) ด้านการสนับสนุนงบประมาณ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหาร มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน และมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชน และลำดับสุดท้ายคือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้ปกครอง ตามลำดับ

๓) ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ มีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหาร มีห้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต และมีป้ายสัญลักษณ์แสดงความเป็นโรงเรียนสุจริต และลำดับสุดท้ายคือ มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการบริหารงานในโรงเรียน ตามลำดับ

๔) ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่าข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ๓ อันดับเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ผู้เรียนสามารถมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจในชุมชน) และมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และลำดับสุดท้ายคือ มีปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ ตามลำดับ

ซึ่งสอดคล้องกับ **นิคม สุวรรณทา**^๑ ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า

(๑) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมทุกงานตามภารกิจของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลางโดย

งานวิชาการ ที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงสุดคือแนะนำให้ครูสอนเพิ่มพิเศษแก่นักเรียนนอกเวลาเรียนปกติต่ำที่สุดคือเป็นกรรมการอนุมัติผลการเรียนจบหลักสูตร

งานกิจการนักเรียนที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงสุดคือแนะนำการแก้ปัญหาเสพติดในโรงเรียนต่ำที่สุดคือต้องการมีส่วนร่วมเป็นกรรมการอนุมัติแผนการจัดกิจกรรมนักเรียน

งานบุคลากรที่ต้องการมากที่สุดคือร่วมสอดส่องดูแลเกี่ยวกับจรรยาบรรณและความประพฤติของครูต่ำที่สุดคือร่วมเป็นวิทยากรปฐมนิเทศครูบรรจุใหม่

งานธุรการ ที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงสุดคือร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบกำกับติดตามการใช้จ่ายเงินที่ชุมชนได้บริจาคให้โรงเรียนต่ำที่สุดคือต้องการมีส่วนร่วมบริจาคทรัพย์สินส่วนตัวให้แก่โรงเรียน

งานอาคารสถานที่ที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงสุดคือแนะนำการปรับปรุงบริเวณโรงเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงามร่มรื่นต่ำที่สุดคือต้องการมีส่วนร่วมแนะนำการวางแผนการก่อสร้างการใช้ประโยชน์และการรื้อถอนอาคารเรียน

งานความสัมพันธ์กับชุมชนที่ต้องการมีส่วนร่วมสูงสุดคือช่วยเสนอปัญหาและความต้องการของโรงเรียนต่อองค์การบริหารส่วนตำบลต่ำที่สุดคือแนะนำการจัดทำแผนงานประชาสัมพันธ์โรงเรียน

(๒) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีวุฒิการศึกษาอาชีพรายได้และฐานะตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกัน ยกเว้นงานกิจการนักเรียนพบว่าประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

๕.๒.๒ ทฤษฎี หลักการ วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นการกระจายอำนาจทางการศึกษา มีความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ มีอำนาจจากการบริหารและจัดการทั้งด้านหลักสูตร การพัฒนาบุคลากรและการใช้จ่ายงบประมาณได้สะดวกมากขึ้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะสำคัญดังนี้

๑. กระบวนการกำหนดจุดเป้าหมาย นโยบายในการวางแผน และการจัดสรรงบประมาณการปฏิบัติและการประเมินผล

๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีการกำหนดความรับผิดชอบที่ชัดเจน

^๑อ้างใน สมพิศ ภารสมบุรณ์, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, แขนงวิชาบริหารการศึกษาศาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔, หน้า ๔๑ - ๔๒.

๓. เน้นหน้าที่หลักของสถานศึกษา คือ การจัดเรียนการสอน การจัดสรรด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรและงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งต้องร่วมบริหาร และร่วมกันจัดการศึกษา ให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

การจัดการศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษา จะต้องมีการรณรงค์ในการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วม โดยการสร้างให้บุคลากรเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ การจัดการศึกษาจะต้องให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผน กำหนดรูปแบบและวิธีการ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม โดยผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ให้การสนับสนุนเพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมบริหารการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ

สำหรับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ได้แก่

๑. หลักการวาระธรรม คือ หลักการที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี มนุษย์ทุกคนมีเกณท์ของตนเองและค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องดีงาม ตลอดทั้งมีพลังสร้างสรรค์ด้วยทุกคนใน หลักการนี้ผู้บริหารจะต้องให้ความเคารพในการเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมงาน และดำเนินการให้ ผู้ร่วมงานทุกประเภทและทุกระดับมีความเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันอย่างจริงใจและจริงจัง

๒. หลักสามัคคีธรรม คือ หลักการที่ว่า การสร้างสรรค์ใดๆ จะมีพลังงานมากน้อยแค่ไหน เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบและความร่วมมือกันของคนหมู่มาก สำหรับการบริหารใดๆ ถึงแม้ผู้บริหารจะเก่งกล้าสามารถเฉพาะตัวเพียงใด ถ้ามีความสามารถดำเนินการให้ผู้ร่วมงานทุกคนเห็นชอบและร่วมมือกันอย่างแท้จริง แล้วสิ่งที่สร้างสรรค์นั้นไม่ควรค่าแห่งความภูมิใจและไม่มีความเป็นอมตะแต่ประการใด ดังนั้น สิ่งที่ยิ่งใหญ่และยั่งยืนนั้น คือ ผลงานที่ทุกคนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมืออย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของการบริหาร

๓. หลักปัญญาธรรม คือ หลักการของความถูกต้องดีงามตามกฎของเหตุผล ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติและเป็นกระแสน้ำพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ และเป็นพื้นฐานของวิชาการทุกประเภท และทุกระดับโดยหลักการนี้ผู้บริหารจะต้องพิจารณาเห็นว่า ผลทุกอย่างไม่ว่า จะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมย่อมมาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องนั้นขึ้นมาเสียก่อน และในทางกลับกัน การสร้างเหตุปัจจัยเพื่อให้บรรลุผลนั้น จะต้องมามีวิธีการซึ่งเป็นวิธีการของเหตุและผล เช่น วิธีการวิทยาศาสตร์ วิธีการวิจัยและการพัฒนา และวิธีการอริยสัจ เป็นต้น

สอดคล้องกับ **ทินกร หอมกุล**^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีเขต๒พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยมีส่วนร่วมด้านการวางแผนด้านการจัดสรรทรัพยากรด้านการประสานงานด้านการประเมินผลและด้านการดำเนินการตามแผนจากมากไปหาน้อยตามลำดับแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามข้อเสนอแนะของชุมชนได้แก่การสร้างความปลอดภัยในการดำเนินการทางการเงินการสร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของชุมชนและการให้ข้อมูล

^๒ทินกร หอมกุล, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีเขต๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(แขนงวิชาบริหารการศึกษาศาขาวศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๔๖), หน้า ๔๕ -๔๘.

กับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และ **นางชนก ตุ่มฉาย**^๗ ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรีพบว่าชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในงานทั้ง๔ด้านคือด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านบริหารงานบุคคลและด้านบริหารทั่วไปอยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเข้าไปประชุมแสดงความคิดเห็นร่วมประสานงานร่วมบริจาคเงินและทรัพย์สินตลอดจนในด้านการเสียสละแรงงาน

๕.๒.๓ เสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนสุจริต อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากรพบว่าโรงเรียนสุจริตต้องมีการวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบสายละเอียดโรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนสุจริต มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อได้รับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริตเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ

๒) ด้านการสนับสนุนงบประมาณ โรงเรียนสุจริตต้องมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหารมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน และมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชนเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ

๓) ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้พบว่าโรงเรียนสุจริตต้องมีการจัดอาคารสถานที่สภาพแวดล้อม และตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติ สะอาด สงบ ร่มรื่น และปลอดภัยมีห้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต และมีป้ายสัญลักษณ์แสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ

๔) ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่าโรงเรียนสุจริตต้องทำให้ผู้เรียนสามารถมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางเศรษฐกิจในชุมชน และมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแสดงความเป็นโรงเรียนสุจริตให้ผู้คนรับรู้รับทราบแล้วโรงเรียนสุจริตนั้นจะได้รับการไว้วางใจและได้รับการตอบสนองที่ดีต่อชุมชนรวมถึงชุมชนรอบข้างและภาคส่วนต่างๆ เช่นหน่วยงานเอกชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่อีกด้วย

^๗นางชนก ตุ่มฉาย. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (แขนงวิชาบริหารการศึกษาศาสาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖), หน้า ๔๒ – ๔๔.

สอดคล้องกับ **ประจวบ สือประสาร**^๕ ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหาร การศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนขยายโอกาสในเขตการศึกษา ๑ พบว่า

๑) คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในเรื่องการวางแผนการจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นการทำงาน การประสานงาน และการประเมินโดยคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรร ทรัพยากรและการประสานในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในเรื่องอื่น ๆ เป็นการมีส่วนร่วมในระดับ ปานกลาง

๒) เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนระหว่างโรงเรียน 3 ขนาด พบว่าโดยภาพรวมคณะกรรมการจากทุกขนาดโรงเรียนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง แต่คณะกรรมการ จากโรงเรียนขนาดกลางมีส่วนร่วมมากกว่าคณะกรรมการจากโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญ

๓) เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มของคณะกรรมการโรงเรียน ๓ กลุ่ม คือ

(๑) กลุ่มผู้บริหารและครู (๒) กลุ่มผู้ปกครองและศิษย์เก่า (๓) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าโดยภาพรวมทุกกลุ่มมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มที่หนึ่งมีส่วนร่วมในระดับ มากและมากกว่ากลุ่มอื่นๆซึ่งมีส่วนร่วมในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญ

และ **เมตต์ เมตต์การุณจิต**^๖ ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของ กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมาผลการวิจัยพบว่า

๑. เรื่องที่คณะกรรมการศึกษามีส่วนร่วม ๕ เรื่อง ได้แก่ การวางแผนการจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นการทำงาน การประสานงาน และการประเมิน โดยคณะกรรมการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมใน ระดับมากในเรื่องการประสานงาน ส่วนการมีส่วนร่วมในเรื่องอื่น ๆ เป็นการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

๒. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมี ๒ กลุ่ม ปัจจัย ได้แก่

๒.๑ ปัจจัยเกี่ยวกับกรรมการศึกษา ได้แก่ เวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การมีถิ่นกำเนิด และ หรือมีที่พักอาศัยในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ การเป็นศิษย์เก่า การมีบุตรหลานเรียนอยู่ในโรงเรียน ความ คาดหวังต่อโรงเรียน การมีความสัมพันธ์กับโรงเรียน และความห่วงใยต่อสวัสดิภาพเด็ก

๒.๒ ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่

ก) คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนด้านความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์ และเป็นคนในท้องถิ่นโดยกำเนิด

ข) คุณลักษณะของครู ได้แก่ ครูมีความประพฤติดี มีความรู้ความสามารถ มีความเอาใจใส่ต่อเด็ก มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความเสียสละ

ค) การปฏิบัติของโรงเรียนต่อกรรมการศึกษา ได้แก่ การให้เกียรติ และการให้ โอกาสในการมีส่วนร่วมการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

^๕ประจวบ สือประสาร “การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียนขยายโอกาส ในเขตการศึกษา ๑”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒, หน้า ๓.

^๖เมตต์ เมตต์การุณจิต “การมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการประจำโรงเรียนเทศบาลใน จังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ง -จ.

ง) การปฏิบัติงานของครูได้แก่การเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนและความ
สามัคคีในหมู่ครู

จ) ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนได้แก่ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนและการ
บริหารการเงินโปร่งใส

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนควรมีศึกษานิเทศก์หรือผู้ที่รับผิดชอบ
โรงเรียนสุจริตของเขตพื้นที่การศึกษาเป็นที่ปรึกษาด้านการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต

๒) ด้านการสนับสนุนงบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนงบประมาณใจ
การพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้ปกครอง

๓) ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนบรรยากาศที่ส่งผลที่ดี
ต่อการบริหารงานในโรงเรียน

๔) ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีปราชญ์ชาวบ้านมาให้
ความรู้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในประเทศไทย

๒. ศึกษาวิจัยแนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียนใน
ประเทศไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กมล ฉายาวัดชน, **บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า ฉบับปรับปรุง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เก็ท ไอเดีย ภูมิใจเสนอ. ๒๕๕๔.

กระทรวงศึกษาธิการ **สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด. ๒๕๕๒.

_____ . **“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่๒พ.ศ. ๒๕๔๕และฉบับที่๓พ.ศ. ๒๕๕๓พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับพ.ศ. ๒๕๔๕”**.กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ร.ส.พ.พ.ศ.๒๕๔๖.

กীরติ ยศยิ่งยง.**การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี ประเทศไทย จำกัด. ๒๕๔๙.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ **อ้างอิงในทศนา แชมมณี.ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**.

จรรยา โกมลบุญย์. **จิตวิทยาพื้นฐานของการศึกษา**. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาศึกษา ๕๐๓. ม.ป.ป. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๒๘.

จำนง นาหนองตุม. **“การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารของผู้อำนวยการสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของแก่นเขต ๔”**.

จำนงค์ ทองประเสริฐ ศ.. **ประมวลการสอนกิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. ๒๕๐๒.

ฉวีวรรณสุวรรณภาและคณะ.**“ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอน-หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู”**.รายงานการวิจัย.บัณฑิตมหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่.๒๕๔๗.

ญาณสังวร. สมเด็จพระ. **หลักพุทธศาสนา**. ครั้งที่๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๒.

ทศนา แชมมณี.**ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๕๓.

บุญชม ศรีสะอาด.**การวิจัยเบื้องต้น**.พิมพ์ครั้งที่ ๕.กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก.๒๕๓๕.

ปิ่น มุทุกันต์. **มงคลชีวิต ภาค ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๓๕.

พ.สุวรรณ. **โพชฌงค์ พุทธคาถาต่ออายุ**. กรุงเทพมหานคร : สร้อยทอง. ๒๕๔๑.

พรพิมล พรพีระชนม์. **การจัดการกระบวนการเรียนรู้**. สงขลา :เทมการพิมพ์สงขลา. ๒๕๕๐.

- พรพิมล พรพีระชนม์.ดร.การจักระบวนการเรียนรู้. สงขลา :เทมการพิมพ์สงขลา. ๒๕๕๐.
- พระกวีวรรณ. วิชาศาสนา.กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๐๒.
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีเล่มที่ ๒ ฉบับสยามรัฐ. จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓.
- พระเทพดิลก ระเบียบ ฐิตญาโณ. อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา. ๒๕๔๘.
- พระเทพวิสุทธิญาณ. อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๘.
- พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “ธรรมในใจของนักบริหารไฮโซ” ไทยรัฐ.๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).กระบวนกรเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม. ๒๕๔๓.
- _____ .การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. ๒๕๔๐.
- _____ .พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๙ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓. หน้า ๘๔๒.
- _____ . จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก. ๒๕๒๙.
- _____ .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด.๒๕๔๘.
- พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ.พระอภิธรรมปิฎก ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.
- พระราชวรมนี ป.อ. ปยุตฺตฺโต.ทางสายกลางของการศึกษาไทย.กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินติ้งกรุ๊ป.๒๕๓๐.
- พจน์ ศรีทองนาก. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท ๔ กับขันติ-โสรจจะ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย”. ปริญญาพนธ์กศ.ม.. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ๒๕๑๘.
- พุทธทาสภิกขุ.การงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. ๒๕๓๗.
- พุทธทาสภิกขุ.โพธิปักขิยธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา. ๒๕๔๒.
- พุทธทาสภิกขุ.สุญญตา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรม. ๒๕๑๘.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ๒๕๔๐.
- มาลี จุฑา. การประยุกต์จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์วิสุทธิ. ๒๕๔๔.
- รังสรรค์ บุชยะมา.ผศ. การจัดการการเรียนรู้.กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ๒๕๕๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๒๕.
- วิชัยตันศิริ.อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ.พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.๒๕๕๐.

ศรีเรือน แก้วกังวาล.ดร. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๐.

ศิริบุรณ์ สายโกสุม.รศ.ดร..**จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๒.

ศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต. สำนักงาน.**พระบรมราโชวาท**. ในเอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการโครงการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท. ภูเก็ต : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต. ๒๕๔๒.

สนอง วรอุไร. **ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์อมรินทร์. ๒๕๕๐.

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. พระบาท.**พระมหาชนก**. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์บริษัทอมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. ๒๕๔๒.

สมพร เทพสิทธิ์า.**พุทธศาสนาชีวิตประจำวัน**.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๑๓.

สุจิตรา อ่อนค้อม.**ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก. ๒๕๔๒.

สุจิตรา อ่อนค้อม. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก. ๒๕๔๒.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๑.

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ อ่างใน อารมณ์ใจเที่ยง.**หลักการสอน ฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์. ๒๕๔๖.

อัครเมธี สิริวรรณท์. **เปิดโอกาสชีวิตให้ได้รับสิ่งอันเป็นมงคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อุทยานความรู้. ๒๕๕๐.

อำนวยการ แสงสว่าง.**จิตวิทยาอุตสาหกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรพัฒนา. ๒๕๔๔.

๒ วิทยานิพนธ์:

บุญมี บุญเอี่ยม. “ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานของพนักงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทยจำกัด”. **ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต** วิชาเอกการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ. ๒๕๔๔.

บุญเลิศ จีรภัทร์. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. “การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน ธรรมศึกษาชั้นตรี-โท-เอก ในสถานศึกษา”. **งานวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙**. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๔๙.

บุพนา จิमानัง. “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”. **รายงานการวิจัย**. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนคณะสงฆ์ภาค ๙ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

- ปรีย์วัลย์ขุนสังข์. “การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเทศบาลจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ๒๕๕๐.
- พระธนภัทร จันทโก. “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.
- พระมหาธีระพันธ์ อธิปัญญา. “การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.
- พระมหาศิเวเสณ ญาณเมธี . “ศึกษาการใช้สิทธิบาท ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชา การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.
- พระเสกสรร สุขชาติ. “แรงจูงใจในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.
- พัชรภาพ วีรสัทธี. “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต** จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๖.
- พัชรภาพ วีรสัทธี. “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม”. ๒๕๕๒
- วิชญาภา เมธีวรฉัตร. การวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนศรีวังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์. **ปริญญาานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย. ๒๕๕๔.
- เสกสันต์บุญยะ. “ได้ทำการศึกษาการวิจัยเรื่องการใช้สิทธิบาท๔ในการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็กแผนกสามัญศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต๔”. **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ๒๕๕๙.

๓ เว็บไซต์:

<https://th.wikipedia.org/wiki/>. {๒๗ มีนาคม ๒๕๕๙}.

<https://th.wikipedia.org/wiki/>. {๒๗ มีนาคม ๒๕๕๙}.

<https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา>. ออนไลน์ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๕๙.

๓ ภาษาอังกฤษ :

Armstrong. Armstrong. D. S.. 1997. The Effect of Student Team Achievement Divisions Cooperative Learning Technique on Upper Secondary Social Studies Student's Academic Achievement and Attitude Towards Social Studies Class Block Scheduling. Twelfth grade. High School Students. **Dissertation Abstracts International**.

Chester. N.M. **An Introduction to School Administration : Selected Reading**. New York : Mcmillan Company. 1996.

Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed.. New York : Harper & Row. 1971.

Desautel. R.A. "Administrative Role Perceptions of North Dakota Elementary School Principals as Related to Selected Dimension of Administrative Function". **Dissertation Abstracts International**. 1978.

Likert. Rensis. "The Method of Constructing and Attitude Scale". in Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein. Martin. Ed. New York : Wiley & Son. 1967.

Maslow. A.H. **Motivation and Personality**. New York : Herper and Brothers. 1954.

Mattox. Mattox . D. D.. 1987 : 6061-A . Study of In-Service Needs of Illinois Public School Elementary

Mccathy. W.M. "The Role of The Secondary School Principal in New Jersey". **Dissertation Abstracts International**.. 1976.

McDonald. J.V. **Understanding human behavior**. New York : CBS College Publishing. 1959.

Minudin. O.B.. 1987. The Role of the Secondary School Principal in Satan. Malaysia. **Dissertation Abstracts International**. 477 : 2403-A ; January.

Smith. Robert Timothy. "Characterics of Effective School System in Georgia". **Dissertation Abstracts International**. 1991. January.

Waston and Gasser. **Psychology As the behavior Views it**. New York : McGraw-Hill. 1964

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อชุมชนในอำเภอกาฬสินธุ์
พระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีจุดประสงค์เพื่อการวิจัยเรื่องศึกษาบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อชุมชนในอำเภอกาฬสินธุ์พระนครศรีอยุธยา

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อชุมชนในอำเภอกาฬสินธุ์พระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อชุมชนในอำเภอกาฬสินธุ์พระนครศรีอยุธยา

ในการตอบแบบสอบถามขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบข้อความทุกข้อในการแปลผลวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะแปลผลโดยภาพรวมทั่วไป อีกทั้งคำตอบของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับดังนั้นการตอบแบบสอบถามนี้จะไม่ผลเสียหายต่อตัวท่านหรือโรงเรียนของท่านแต่ประการใด

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดีและขอขอบคุณในความร่วมมืออย่างดียิ่งจากทุกท่าน

นายชนธร บุญวัฒน์

นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถาม
บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อชุมชนในอำเภอกาฬสินธุ์
พระนครศรีอยุธยา

.....

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้อย่างละเอียด ทำเครื่องหมาย / ลงใน ตามความเป็นจริง

๑. เพศ

ชาย หญิง

๒. อายุ

ต่ำกว่า ๒๐ ปี ๒๐ - ๓๐ ปี ๓๐ - ๔๐ ปี
 ๔๐ - ๕๐ ปี ๕๐ - ๖๐ ปี ๖๐ ปีขึ้นไป

๓. สถานะภาพ

ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง

๔. ประสบการณ์การฝึกอบรม

เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนสุจริต
 ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนสุจริต

๕. การมีส่วนร่วม

เคยมีส่วนร่วมเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนสุจริต
 ไม่เคยมีส่วนร่วมเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนสุจริต

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อชุมชนในอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง แบบสอบถามตอนนี้เป็นแบบสอบถามเรื่องบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อชุมชนในอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และการประสานความร่วมมือกับชุมชน กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับการปฏิบัติของโรงเรียนของท่านมากที่สุดโดยพิจารณาตามเกณฑ์ต่อไปนี้

- ๕ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติการบริการโครงการโรงเรียนสุจริตมากที่สุด
 ๔ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติการบริการโครงการโรงเรียนสุจริตมาก
 ๓ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติการบริการโครงการโรงเรียนสุจริตปานกลาง
 ๒ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติการบริการโครงการโรงเรียนสุจริตร่วมน้อย
 ๑ หมายถึง มีระดับการปฏิบัติการบริการโครงการโรงเรียนสุจิริตน้อยที่สุด

ข้อ	บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริต	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑	<u>ด้านการส่งเสริมและเตรียมความพร้อม</u> <u>เตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร</u> มีคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต					
๒	มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อให้รับทราบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต					
๓	มีศึกษานิเทศก์หรือผู้ที่รับผิดชอบโรงเรียนสุจริตของเขตพื้นที่การศึกษาเป็นที่ปรึกษาด้านการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนสุจริต					
๔	มีการสนับสนุนส่งเสริมให้คณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ไปอบรมศึกษาหาความรู้กับผู้รู้					
๕	มีแหล่งข้อมูล เอกสาร หรือ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนสุจริต					

ข้อ	บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน สุจริต	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๖	มีการวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนสุจริตที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา					
๗	มีประชุมชี้แจง ประชุมสัมมนาผู้มีส่วนสนับสนุนและเกี่ยวข้อง อาทิ คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองชุมชน เพื่อให้เข้าใจแนวทางการพัฒนา ทิศทางความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนสุจริตร่วมกัน					
๘	มีการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการที่หลากหลายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบและร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนสุจริต					
๙	<u>ด้านการสนับสนุนงบประมาณ</u> มีการสนับสนุนงบประมาณใจการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้บริหาร					
๑๐	มีการสนับสนุนงบประมาณใจการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากชุมชน					
๑๑	มีการสนับสนุนงบประมาณใจการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากผู้ปกครอง					
๑๒	มีการสนับสนุนงบประมาณใจการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการ					
๑๓	มีการสนับสนุนงบประมาณใจการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากเขตพื้นที่การศึกษา					
๑๔	มีการสนับสนุนงบประมาณใจการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากครูและบุคลากรทางการศึกษา					
๑๕	มีการสนับสนุนงบประมาณใจการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในชุมชน					
๑๖	มีการสนับสนุนงบประมาณใจการพัฒนาโรงเรียนสุจริตจากองค์กรเอกชนที่อยู่ภายนอกชุมชน					

	บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน สุจริต	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑๗	ด้านการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ มีการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติ สะอาด สงบ ร่มรื่น และปลอดภัย					
๑๘	มีป้ายสัญลักษณ์แสดงความเป็นโรงเรียนสุจริต					
๑๙	มีห้องนิทรรศการหรือห้องให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต					
๒๐	มีป้ายนิเทศ พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ ของโรงเรียน					
๒๑	มีห้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนสุจริต					
๒๒	มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการทำงานของบุคลากรทางการศึกษา					
๒๓	มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการทำงานของครู					
๒๔	มีบรรยากาศที่ส่งผลที่ดีต่อการบริหารงานในโรงเรียน					
๒๕	ด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
๒๖	มีปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้					
๒๗	มีการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาในท้องถิ่นของตนเอง					
๒๘	มีการส่งเสริมอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น					
๒๙	มีการประเมินติดตามผลดีผลเสียในการปฏิบัติงาน					
๓๐	ผู้เรียนสามารถมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้					

๓๑	มีการกระจายภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ชุมชน ใกล้เคียง					
๓๒	มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในทาง เศรษฐกิจในชุมชน					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและวิธีการบริการการเรียนรู้ร่วม

คำชี้แจง แบบสอบถามตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความ
คิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อ
ชุมชนในอำเภอภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. ท่านคิดว่าปัญหาของบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนสุจริตที่มีผลต่อชุมชนในอำเภอ
ภาชีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในแต่ละด้านมีอะไรบ้าง

๑.๑ ปัญหาด้านการเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการเตรียมความพร้อมนักเรียนและบุคลากร

.....

.....

.....

.....

๑.๒ ปัญหาด้านการจัดสภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการจัดสภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

๑.๓ ปัญหาด้านการบริหารจัดการหลักสูตร

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการหลักสูตร

.....

.....

.....

.....

๑.๔ ปัญหาด้านการประสานความร่วมมือกับชุมชน

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะด้านการประสานความร่วมมือกับชุมชน

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบเครื่องมือ

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย



- ชื่อ : นายชนธร บุญวัฒน์
- เกิด : วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๒
- การศึกษา : ปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- ประสบการณ์การทำงาน : ครู โรงเรียนตะโกดอนหญ้านาง
อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
: จังหวัดศรีสะเกษ
- หน้าที่ : รับราชการครู โรงเรียนตะโกดอนหญ้านาง
อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ปีที่เข้าศึกษา : มิถุนายน ๒๕๕๗
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : มีนาคม ๒๕๖๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๒๐/๑๓ หมู่ ๕ ตำบล ท่าวาสสุกรี
อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
โทร. ๐๘๓-๒๔๔-๔๗๒๑